

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΕΦ. ΒΑΛΑΒΑΝΗ

*Για τον
Μανώλη*

Ο ΣΚΕΛΕΤΟΣ ΤΟΥ ΑΛΗΤΗ

ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

"Ήθελα να γνώρισα το τέλος της
ζωής μου όπως μπορώ να γνωρί-
σω τις τελευταίες σελίδες ενός
βιβλίου που δεν έχω διαβάσει.

ΝΑΕΟΣ
1945

ΣΚΕΨΕΙΣ ΤΡΕΛΛΟΥ

Πώς γεννήθηκα δέν ξέρω, μά φαίνεται, πώς ή σκέψη τής ύπαρξής μου ήταν ένα τραγουδι, ή γέννησή μου ένα κλάμμα και ή ζωή μου μιιά δυστυχία με άξοντα άριθμό. Το ρέμμα κάποιας νέας γεννιάς με πήρε στο πέρασμά του, μ' έφερε σε κάποια όντότητα και μ' έρριξε σε κάποιο φώς που για μένα δέν ύπήρχε, γιατί ποτέ δέν τ' ένοιώσα άφού ποτέ δέν γεννήθηκα γι' αυτό.

"Έχω γεννηθί προ πολλού μά φαίνομαι πώς είμαι για πάντα πεθαμένος γιατί ποτέ δέν ένοιώσα τόν προορισμό, τó καθήκον, τó σκοπό ! Και μήπως είμαι μόνος ! Λέω, κι' αυτό με παρηγορεί, γι' αυτό μ' άρέσει και ή άνυπαρξία.

Γεννήθηκα μ' ένα γέλιο και μ' ένα κλάμμα κι' αυτό φαίνεται πώς κληρονόμησε ή ζωή μου γιατί είμαι ένα άνακάτεμα δυό αντίθετων αισθημάτων και μόνο σ' αυτό φαίνεται ότι ύπάρχω. Γεννήθηκα τή στιγμή που πέθαινε κάποιος δυστυχής για νά ξαναζήση σε μένα !

Αυτός είναι ό δρόμος τής άτέλειωτης αιωνιότητας, νά αρχίζουμε άπ' εκεί που άλλοι έχουν τελειώσει και τελειώνουμε εκεί που άλλοι θ' αρχίσουν.

Τό νά ζούμε με τούς νεωτέρους άφαιρούμε με τή βία τής γέννησής μας μιιά ζωή για νά κερδίσουμε μιιά δυστυχία. Και όμως πόσο ποθούμε τή ζωή και πόσο μάς τρομάζει ή σκέψη του θανάτου !

Τί δύσκολο νά ζή κανείς με πόθους μά με κανένα πραγματικό προορισμό.

Μου είχάν στολίσει τή ζωή μου με πολλά είδωλα, μά είχανε πήλινα πόδια και ό χρόνος, μέσα στην καρδιά μου τ' άκανε συντρίμια. Τί φταίω σαν μου δώρησαν τ' α γυαλιά τής προκατάληψης ;

Κληρονομική άρρώστεια ! Δύσκολο νά τήν ξεφορτωθί κανείς, δύσκολο νά τήν ξεχωρίση, τόσο, όσο διαφορετική φαίνεται ή ζωή μας.

Πολλές φορές πέφτω σε έκστασι, όταν συνέρχομαι είμαι πτώμα. Λέω, λέω άτέλειωτα, μου κάνει καλό, μου φέρνει άνα-

κούφι τη σαν κλάμα. Τι σκληρό να ζη κανείς χωρίς ελπίδες!

Στα άπεράστια ζητούσα την εύτυχία. Την εύτυχία!!

"Εστὼ, κατὰ συνθήκην ψεύδος!

Καιροφιλάχτησα, την ξεγύμνωσα και είδα πώς φοροθεσε φτερά παγωνιού. Τα ξεφύλλισα ένα ένα στον άέρα. Τι κρίμα μου φώναζε κάποιος κόσμος μέσα μου! Ήταν ο κόσμος της προκατάληψης!

"Επνιξα τη φωνή, χτύπησα, πάλαιψα, μα εξακολούθησα, Στο τέλος φάνηκε μνημα με λίγα κόκκαλα σκορπισμένα και τίποτ' άλλο! Γέλασα! Τρομάζουμε, φοβονται, τρέμουμε μπροστά σε μιá αλήθεια, του δώσανε κάποια άρχη ψεύτικη. Είναι μιá αλήθεια για ότι φαίνεται, είναι μιá άξια άρνητικη για κάθε σκέψη που θέλει να πη πάρα πέρα απ' αυτό. Ζω λοιπόν ανάμεσα σε μιá κούνια και σ' ένα τάφο κι' ανάμεσα στις δυο αυτές άγγίλες πηδω σαν δαιμονισμένος για να νικήσω τον ανθρώπινο αυτό σπαραγμό.

Κυτιάζω τους ανθρώπους άλλοτε με μάτι καλό, άλλοτε με άγριο βλοσυρό, μα πάντα τους βλέπω άπασχολημένους όλους μαζή και ένα-ένα ξεχωριστά ν' άσχολούνται σ' ένα τόνισμα σ' ένα κομπανιαμέντο, να προσπαθούνε να σπρώχνουνε, να γίνεται κείνο που είναι ωφέλιμο και όμως! Τώρα, τόσα και τόσα χρόνια τίποτα δεν έκαναν, όχι γιατί οι κατοπινοι δεν θελήσανε, αλλά γιατί οι πρώτοι, τους σπρώξανε σε παράξενο δρόμο. Τώρα είναι άργά! Προχωρούμε σ' ένα ψεύτικο σκοπό, σ' ένα δρόμο που το τέρμα του διαρκώς απομακρύνεται.

Συνειθήσαμε. Προσπαθούνε μερικοί να ξεμάθουνε, να λησμονήσουνε, για να γνωρίσουνε από την άρχη, καθαρά και να ξεχωρίσουνε την αλήθεια, μα κάτι τους σταματά, είναι ή κληρονομική μοιρολατρεία, ή συνήθεια.

Τρέχουμε, τρέχουμε χρόνια τώρα, σαν τρελλοί σαν τροχός, σαν μιá λουρίδα καραγκιοζάκια που βγαίνουνε από μιá τρύπα και χάνονται σε μιá άλλη. Η ίδια φωνή που έρχεται από μέσα μου, μα από ένα ξένο κόσμο, ξέρω μου λέει, θα ήταν καλλίτερα αν γινόσυνα το περιεχόμενο ενός βεγγαλικού, θα φώτιζες σε κάποια χαρά με τα παράξενα χρώματά σου.

Γύρνα τροχέ, σ' άρέσει να γυρνάς! Άκόμα θαυμάζεις το μυστήριο χά! χά! χά! Μιá μάγισσα μου έρριξε τα χαρτιά, μου μίλησε για καλά πράγματα μελλοντικά. Βγήκα από το

σπίτι της γελαστός. Καυμένη μηχανικέ άνθρωπε, θέλεις να κοροϊδέψης τον έαυτό σου και πäs να βρής τον ξεγελαστή σου, θέλεις ελπίδες να άποκτήσης και πäs να τις βρής στην καλόβα μιäs γρηάς με ζαρωμένο πρόσωπο, βαθουλωμένα μάτια, με σαγώνι γυρισμένο και μ' ένα δόντι!

Δέν το κατάλαβες πώς είσαι ένα ρολόι χαλασμένο!

Ναι, ναι γύρνα λοιπόν τροχέ, γύρνα ακόμα, γύρνα' ατέλειωτα, γύρνα και λέγε με το τρίξιμό σου το αιώνιο τραγουδι του άκονιστή. Ίσως να σε νοιώσουνε, να σ' άκούσουνε τί τους λές, μα δε θα σου ρίχνουνε λάδι για να μη τους ενοχλής. Τραγούδα, τρίξε, τρέχε, άναστέναζε. Σε καταλαβαίνει κάποιος. σε νοιώθει ένας Τρελλός.

Άθήνα, Μάϊος 1933.

Ο ΣΚΕΛΕΤΟΣ ΤΟΥ ΑΛΗΤΗ

“Ένα κρανίο μου χρειαζότανε για να συμπληρώσω τὸ σκελετό μου για τὸ μάθημα τῆς ἀνατομίας.

“Ὁ σκελετὸς ἦταν κάποιου ἀλήτη ποῦχε πεθάνει μέσα σ’ ἕνα βαγόνι σταματημένο στὸ σταθμὸ τοῦ σιδηροδρόμου κάποια χειμωνιάτικη παγερὴ νύχτα, καὶ μεταφέρθηκε τὸ πτώμα του στὸ νεκροτομεῖο γιὰ νεκροψία.

Τὸ σκελετὸ ἀγόρασα χωρὶς κεφάλι δυὸ χιλιάδες δραχμές! Γιὰ σκεφθῆτε, δυὸ ὀλόκληρες χιλιάδες γιὰ ἕνα ἀκέφαλο σκελετὸ καὶ μάλιστα ἀλήτη!

Μεγάλη τιμὴ μὰ τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸ μακαρίτη. Ζωντανὸς δὲ θάξιζε μιὰ δεκάρα, μὰ τί νὰ τοῦ ζήλευε κανεὶς τὰ λιγδιασμένα του κουρέλλια ἢ τίς ψεῖρες του! Τὸ σκέλεθρό του ὅμως ἄξιζε δυὸ ὀλόκληρες χιλιάδες. “Ἔτσι εἶναι! Τὰ κόκκαλα τοῦ ἀλήτη καὶ τὰ ἔργα τῶν καλλιτεχνῶν πέρνουν ἀξία μετὰ τὸ θάνατό τους.

“Ἐπρεπε ὅμως, μου ἦταν ἀπαραίτητος γιὰ τὸ μάθημά μου, μὰ ἔλα ποῦ χωρὶς κρανίο δὲ γινότανε ἡ δουλειά μου!

“Ἐπρεπε πάση θυσίᾳ νὰ βρῶ ἕνα κρανίο ἕστω καὶ ἄλλου σκελετοῦ καὶ νὰ τὸ κολλήσω πάνω στοὺς σπονδύλους τοῦ ἀλήτη. Τί μ’ ἐνδιέφερε ἀντὶ κρανίο ἀνῆκε σὲ παπᾶ, σὲ χωροφύλακα ἢ σὲ ὑπουργό; Ἡ δουλειά μου νὰ γινότανε.

Μέρες ὀλόκληρες τριγύριζα ἔξω ἀπὸ τὰ νεκροταφεία σὰν νεκροποῦλι καὶ προσπαθοῦσα νὰ πιάσω κουβέντα προσφέροντας τσιγάρα καὶ χαιρετούρες στοὺς νεκροθάφτες γιὰ νὰ μοῦ χαρίσουν ἕνα κρανίο ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῶν νεκρῶν. Δὲν κατὰφερνα τίποτα!

“Ἐβλεπα ἀπ’ ἔξω μὲ μάτια λαίμαργα τὸ κοιμητήριο γεμάτο σωροὺς κόκκαλα καὶ κρανία καὶ ζήλευα τὸ νεκροθάφτη ποῦ εἶχε τόσα κρανία ἐγὼ ἐγὼ δὲν εἶχα οὔτε ἕνα.

Ρώτησα πολλοὺς, ζήτησα, παρακάλεσα, μὰ τίποτα! Ὁ ἀλήτης μου ἔμεινε ἀκέφαλος. Ποῖος ξέρει ποιὲς ἀμαρτίες νὰ εἶχε ὁ φτωχὸς ἀλήτης, αὐτὸς ἢ οἱ γονεῖς του, καὶ τίς πλήρωνε τώρα. Μὰ τί λέω, αὐτὸς δὲν πλήρωνε τίποτα, ἐγὼ τίς πλήρωνα. Εἶπα τὴ στεναχώρια μου σὲ μερικὸς συναδέλφους μου, στὸ

καφενεδάκι ποῦ συχνάζαμε μὰ κι’ αὐτοὶ οἱ ἀφιλότιμοι περιορίστηκαν μόνο νὰ γελάσουν μὲ τὴ δυστυχία μου. Ὁ Μπαρμπά-Παναγιώτης ὁ καφετζῆς μὲ κορόιδεψε κι’ αὐτὸς λέγοντάς μου: Δὲν πᾶς νὰ πάρης ἕνα μοσχαρίσιο ἀπὸ τὰ σφαγεῖα». Κι’ ὁ—Λεωνίδας ὁ ἐπιπλοποῖδς τοῦ ἀντικρυνοῦ μαγαζιοῦ, ὁ ἀναρχικός, κι’ αὐτὸς γέλασε καὶ μοῦ εἶπε σοβαρά: Περίμενε νὰ γίνη ἡ ἐπανάσταση νὰ σοῦ δώσω δυὸ-τρὶα κεφάλια ἐπισήμων.

Οἱ μέρες κι’ οἱ βδομάδες περνοῦσαν κι’ ὁ ἀλήτης μου συναρμολογημένος ὡς τὸ λαιμὸ περίμενε σὲ μιὰ γωνιά ὑπομονετικὰ τὸ κρανίο ποῦ θὰ κολλοῦσε στοὺς ὤμους του.

Κάποιο ἀπόγευμα καθὼς γύριζα ἀπὸ τὸ συνειθισμένο μου περίπατο ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο, ἄπρακτος κι’ ἀπελπισμένος, στὸ τέρμα τῶν Πατησίων, εἶδα μερικὰ αὐτοκίνητα σταματημένα ἀπὸ τὸ σκοπὸ ἀστυφύλακα τῆς τροχαίας. Προχώρησα ἀδιάφορος, μὰ στὸ τέλος τῆς οὐρᾶς τῶν αὐτοκινήτων, τὴν προσοχὴ μου τράβηξε ἕνα κλειστὸ αὐτοκίνητο μαῦρο. Ἦταν ἡ νεκροφόρα μάποιου ἰδρύματος, ἀπ’ αὐτὰ που κατ’ εὐφημισμὸ λέγονται φιλανθρωπικά.

Δὲ ξέρω τί μὲ τράβηξε καὶ πλησίασα μὲ βῆμα σταθερὸ στὴ νεκροφόρα. Ὁ σωφὲρ ἦταν γνωστός μου! Μόλις μὲ εἶδε μοῦ χαμογέλασε καὶ μὲ χαιρέτησε μὲ κλίση τοῦ κεφαλιοῦ του. Δίπλα του καθότανε ἕνας παπᾶς γεροντάκος μὲ κάτασπρα γένια.

Πλησίασα βιαστικά. Θέλω νὰ σοῦ μιλήσω—εἶπα στὸ σωφὲρ—εἶναι ἀνάγκη. Καὶ χωρὶς νὰ περιμένω ἀνέβηκα στὴ σκάλα τοῦ αὐτοκινήτου γιὰτὶ ἐκεῖνη ἀκριβῶς τὴ στιγμὴ ὁ ἀστυφύλακας ἔδωσε τὸ σημά της ἐκκίνησης.

Ἡ νεκροφόρα ἔστριψε καὶ τράβηξε γιὰ τὸ νεκροταφεῖο. Πιασμένος ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς νεκροφόρας ἐξήγησα μὲ λίγα λόγια μὰ μὲ ὕφος πολὺ ἐπίσημο τὸ σκοπὸ μου, χωρὶς νὰ πάρω ἀναπνοὴ καὶ περιμένα τὴν ἀπάντηση κρεμασμένος ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ γνωστοῦ μου σωφὲρ.

Οἱ πόρτες τοῦ νεκροταφείου ἀνοιξαν διάπλατα καὶ τὸ αὐτοκίνητο πέρασε καὶ σταμάτησε μπρὸς στὸ σπιτάκι τοῦ φύλακα.

Κατέβηκα καὶ στάθηκα παράμερα σὰν ζητιάνος ποῦ περιμένει ἐλεημοσύνη. Οἱ νεκροθάφτες ἔτρεξαν σὰν κοράκια στὰ πτώματα καὶ κατέβασαν δυὸ-τρὶς κάσσοις ἢ τελετὴ τῆς ταφῆς δὲ μ’ ἐνδιέφερε. Ὁ τρόπος ὅλης αὐτῆς τῆς δουλειᾶς ἔδινε τὴν ἐντύπωση λύκων ποῦ κατασπαράζουν τοὺς ψόφιους ὁμοιοῦστων.

Με τὰ μάτια ἀναζητοῦσα τὸν σῶφὲρ ποὺ κατέβηκε καὶ χάθηκε ἀνάμεσα στὰ μνήματα. Πόση ὥρα περιμένα με ἀγωνία δὲ ξέρω, μὰ μοῦ φάνηκε χρόνος. Τέλος τὸν ἀνακάλυψα, ἐρχότανε βιαστικά κονιά μου, κάτω ἀπ' τὸ σακκάκι του κρατοῦσε κρυμμένο κάτι, πέρασε καὶ τράβηξε στὴν ἀντικρὺνὸ καφενεδάκι. Ἐκεῖ καθήσαμε παρὰμερα καὶ με μεγάλη ἐπισημότητα ἔσυρε κάτω ἀπὸ τὸ σακκάκι του ἓνα πελώριο κρανίον δυσανάλογο με τὸ μικρὸ σκελετὸ τοῦ ἀλητάκου μου.

Κρύψέ το μοῦ λέει καὶ φύγε. Χωρὶς νὰ τὸ πολυκυττάξω, γεμάτος χαρὰ τὸ τύλιξα σὲ μιὰ ἐφημερίδα καὶ τράβηξα γιὰ τὸ καφενεδάκι τοῦ μπαρμπα-Παναγιώτη. Ἐκεῖ βρῆκα δυὸ συμφοιτητές μου καὶ τὸ Λεωνίδα τὸν ἀναρχικόν, ποὺ ῥητόρευε πάνω σὲ ἐπαναστατικὰ ζητήματα.

Ἐπὶ τέλους, εἶπα, καὶ ξετύλιξα τὸ κρανίον θριαμβευτικὰ καὶ τ' ἀκούμπησα πάνω στὸ τραπέζι. Ὅλοι γέλασαν.—Βρὲ τὸ φουκαρὰ, εἶπε ὁ μπαρμπα-Παναγιώτης, ἄλλος ἀμαρτωλός! Πόσα χρόνια ἔχει νὰ μπῆ σὲ καφενεῖο!

Ὁ ἀναρχικὸς πλησίασε καὶ στάθηκε μπρὸς στὸ κρανίον.

—Μωρὸ αὐτὴ εἶναι κεφάλαιον ὑπερφυσικὴ εἶπε, ἀσφαλῶς θ' ἀνήκει σὲ κανένα ὑπουργὸν νοικοκυρεμμένης κυβέρνησης, δὲ βλέπετε τί μεγάλες μασέλες ἔχει!;

Ὅλοι γέλασαμε με τὸ ἔξυπνο ἀστεῖον τοῦ ἀναρχικοῦ.

Καὶ τί θὰ τὸ κάνεις τώρα αὐτό, μ' ἐρώτησε!

—Ἀπλούστατα, θὰ τὸ κολλήσω στὸ σκελετὸ τοῦ ὀλίγη τοῦ ἀπῆντησα.

—Μὰ θὰ ταιριάζει, εἶπε ὁ Μαρμπαπαναγιώτης;

—Θαυμάσια, εἶπε ὁ ἀναρχικός. Κεφάλαιον ὑπουργοῦ σὲ κορμὶ ἀλήτη, καὶ γέλασε με ἱκανοποίηση.

Σήκωσα τοὺς ὄμους κι' ἔφυγα με τὸ κρανίον μου ὑπὸ μάλης. Τί μ' ἐνδιέφερε, ἡ δουλειά μου γινότανε. Τί κι' ἂν ἦτανε κρανίον ὑπουργοῦ πάνω σὲ σκελετὸ ἀλήτη!

Κοινωνικὲς τάξεις δὲν ὑπάρχουν οὗτος σκελετοῦς!

Ἀθήνα, Δεκέμβριος 1935.

“ΑΛΗΤΩΝ ΕΠΙΦΑΝΩΝ ΠΑΣΑ ΓΗ ΚΛΙΝΗ,,

Ἔτυχε ποτὲ νὰ σὰς ξυπνήσουν περασμένα μεσάνυχτα, καὶ νᾶναι νύχτα παγερὴ τοῦ Γεννάρη, με ξεροβόρι καὶ με τὸν ὑδράργυρο τοῦ βαρομέτρου κάτω ἀπὸ τὸ μηδέν:

Νὰ σὰς ξυπνήσουν ἀπλῶς, δὲν εἶναι μεγάλο τὸ κακό, μὰ νὰ σὰς ξυπνήσουν γιὰ νὰ βγῆτε στοὺς δρόμους καὶ νὰ γυρίζετε ἐπὶ τέσσαρες ὁλόκληρες ὥρες ἀπὸ γωνιά σὲ γωνιά, ἀπὸ δρόμον σὲ δρόμον, χωρὶς διακοπὴ, χωρὶς ἀνάπαυση, εἶναι τρομερό!

Νὰ γυρίζεις λέει, γιὰ νὰ φρουρήσης τὴν περιουσία, τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἡσυχία τῶν κατοίκων! Ἄν σὰς ἔτυχε ποτὲ θὰ ξέρετε πόσο δύσκολον καὶ κουραστικὸν εἶναι.

Μιὰ τέτοια νύχτα παγερὴ τοῦ Γεννάρη ἦταν καὶ τότε, με ξύπνησαν γιὰ τὸ σκοπὸν αὐτὸ μιὰ καὶ μισὴ μετὰ τὰ μεσάνυχτα, ἦρθε ὁ ἐντεταλμένος ὑπάλληλος τῆς ὑπηρεσίας νὰ με ξυπνήσῃ. Δοκίμασα νὰ διαμαρτυρηθῶ, νὰ γκρινιάσω κι' εὐθὺς τὸ χέρι μου ξόλιασε μόλις τὸ ἔβγαλα ἔξω ἀπὸ τὰ ζεστὰ σκεπάσματα, παρ' ὅλη τὴ θάλπωρὴ τοῦ δωματίου.

Τί φριχτὸ πρᾶμμα, τί ἀγγαρία, σκέφτηκα. Μὰ τί νὰ γίνῃ! Ἦμουν ὑποχρεωμένος νὰ κάνω αὐτὴ τὴ δουλειά, κύριος εἶδε μέχρι τότε!

Σὰν φτωχὸς φοιτητὴς ἔπρεπε νὰ ἐργάζομαι, νὰ κάνω κάποια δουλειά ποὺ ἀφ' ἑνὸς νὰ κερδίζω τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἔχω ἐλεύθερες ὥρες τὴν ἡμέρα γιὰ νὰ σπουδάζω, καὶ μιὰ τέτοια δουλειά, ἓνα λιμάνι γιὰ τὰ κοινωνικὰ ναυάγια ποὺ λέγονται φτωχοὶ σπουδασταὶ ἦταν ἡ ἀστυνομία.

Σέχωρα ὁμῶς ἀπὸ τὰ εὐεργετήματα αὐτά, ἦταν κι' ἓνα σπουδαῖον κοινωνικὸν σχολεῖον γιὰ κάθε μορφωμένον νέον καὶ μέλλοντα ἐπιστήμονα. Ὡς ἀστυνομικός θὰ γνωρίσῃ καλὰ τὴ ζωὴ ἀπ' ὅλες τὰς πλευρὰς, ὅλα τὰ κοινωνικὰ στρώματα, ψηλά καὶ χαμηλά, πλούσιους καὶ φτωχοὺς, κουρελλῆδες, ἀλήτες καὶ κομπῶδες ἀριστοκράτες. Τίμιους καὶ ἄτιμους, διαρρηκτες, σωματεμπόρους καὶ ἀπατεῶνες διαφόρου δυναμικότητος καὶ τάξεως. Τὰς μεθόδους καὶ τὰς τεχνικὰς τοὺς, μαθαίνει τὴ διάλεκτον τοῦ ριστοκράτη καὶ τὴν ἀργκὼν τοῦ ἀλήτη. Ὁ ἀστυνομικός ξέρει

πώς να βάζει το χέρι του στον ώμο του αλήτη και στο γέισο του πληηκίου του μπρός στον άριστοκράτη.

Σε κάθε βήμα του συναντά τη χαρά ή τη λύπη, την ευτυχία ή τη δυστυχία, το γέλιο ή το κλάμμα, μ' αυτός μένει ψυχρός, άπαθής σε όλα. Σε όλες τις έκδηλώσεις της ζωής μένει άσυγκίνητος και άκαμπτος. Είναι ένα ρολόι κουρδισμένο, οι αντίθεσεις της ζωής, ή ανισότης των ανθρώπων και τα κοινωνικά ψεύδη πόρωσαν την ψυχή του.

Όταν βγήκα στο δρόμο, το ρολόι του τμήματος σήμαινε δύο, το κρύο ήταν άπαισιό, τσουχτερό που έκανε τη ραχοκοκκαλιά μου να τρέμη και τα σαγόνια μου να χτυπούν σαν του άμαρτωλού. Οι δρόμοι έρημοι και σκοτεινοί κι' ή άσφαλτος σαν μαύρο σκληρό μάρμαρο από την παγωνιά. Μόνο στην πλατεία της Όμονοίας υπήρχε κάποια κίνηση. Άραιοι διαβάτες, ξενύχτηδες, χαρτοπαίχτες, άνθρωποι του μεσονυχτίου και του σκότους και μερικοί υπάλληλοι των τελευταίων τράμ γύριζαν βιαστικοί στα σπίτια των. Μέσα από κάποιο ύπόγειο καμπαρέ, έβγαιναν οί κουρασμένοι ήχοι μιας όρχήστρας και έξω κάτω από το ηλεκτρικό φως της εισόδου ένας μικρός κουλουράς μετρούσε άνόρεχτα την πούληση χτυπώντας στην άσφαλτο τα γυμνά του πόδια για να τα ζεστάνη. Μια παρέα μεθυσμένων σταμάτησε το τραγουδι της μόλις με είδαν και ξανάρχισαν όταν έστριψαν τη γωνιά του δρόμου. Στη διασταύρωση Άγίου Κωνσταντίνου και Όμονοίας μια τροέζα με παρδαλό φουστάνι, φτειασιδωμένη, παζάρευε τον έρωτά της με κάποιο ηλικιωμένο ναυτικό, που τσακίστηκε να φύγει μόλις φάνηκε στην γωνιά.

Προχώρουσα αδιάφορα, τα πόδια μου κινούνταν ρυθμικά, χρονομετρικά σαν το λεπτοδείκτη του ρολογιού, σε μικρά κανονικά βήματα τόσα, όσα χρειαζόνταν για κάθε διαδρομή του δρομολογίου μου. Σε κάθε γωνιά σταματούσα δυο τρία δευτερόλεπτα, όχι για να ξεποστάσω ούτε να κατοπτεύσω στο σκοτάδι των παρόδων, αλλά γιατί έτσι ήταν χρονομετρημένο το δρομολόγιό μου. Από τη λεωφόρο Λαρίσης διεκρίνα δυο κίτρινα φώτα αυτοκινήτου σαν μάτια τίγρεως φωσφορίζοντα στο σκοτάδι. Ήταν μια κούρσα που έτρεχε με δαιμονισμένη ταχύτητα σαν να πετούσε δοκίμασα να της άνακόψω την ταχύτητα από μακριά και να τη σταματήσω.

Σοβαρή παράβασις άστυνομικής διατάξεως !

Στάθηκα στη μέση του δρόμου, κάτω από το ηλεκτρικό φως του δήμου για να φαίνωμαι και σήκωσα το άριστερό μου χέρι. Πέρασε πλάι μου σά σφαίρα κι' άφησε πίσω της σύννεφο από σκόνη άνάκατη με γυναικεία είρωνικά γέλια και άρώματα.

Πίσω στην πινακίδα του άριθμού πρόφθασα να διακρίνω τα στοιχεία Δ.Σ. κι' ένα περιττό άριθμό. Ή κούρσα ήταν της ύπηρεσίας του διπλωματικού σώματος.

Σημείωσα τα στοιχεία στο καρτέ μου για να κάνω την άναφορά μου. Έν άνάγκη κι' στο Ύπουργείο άκόμα για την άνυπακοή του σωφέρ στη διαταγή μου να σταματήσει.

Συνέχισα το δρομολόγιό μου, στο σταθμό Λαρίσης κύτταξα το μεγάλο ρολόι, έδειχνε τρεις ! Ήπι τέλους ! Πέρασε μια ώρα σκέφτηκα !

Ή ώρα αυτή μου φάνηκε χρόνος, μου έμεναν άκόμα τρεις ώς τας έξη που θα τελείωνε ή ύπηρεσία μου και στας 8 έπρεπε να βρίσκωμαι στο μάθημά μου στο άνατομείο.

Ήπειτ' από τέτοια κούραση και με βαρύ κεφάλι από ξενύχι να παρακολουθήσω την παράδοση του καθηγητού της άνατομικής.

Αυτές τις σκέψεις έκανα όταν τα άπαισια ούρλιαχτά κάποιου σκύλλου που έρχονταν μακριά από τα περιβόλια σαν κλάμμα μούδιωξαν τις σκέψεις και κίνησα να φύγω, να συνεχίσω το δρομολόγιό μου, όταν έξαφνα πρόσεξα στην άσφαλτο δυο σκιές ανθρώπων που μακραιναν από το ηλεκτρικό φως του σταθμού, να κινούνται και να με πλησιάζουν.

Ήταν δυο αλήτες ο ένας μικρότερος του άλλου, κι' οί δυο έτρεμαν από το κρύο, και περισσότερο ο μικρός που ήταν ξυπόλυτος.

Ό μεγαλύτερος ως δεκαέξ έτών, έβγαλε το σκουφό του και στάθηκε :

—Κύριε άστυνόμε έλα μια στιγμή, έδω κάποιος πέθανε.

Κι' άρχισε να βήχη γκούχ-γκούχ σαν να γαύγιζε σκύλος, σαν να ήταν αυτός ο ίδιος που ούρλιαζε πριν. Ό μικρός δε μιλούσε, τα σαγόνια του χτυπούσαν από το κρύο και τον έμπόδιζαν να μιλήση.

—Ποίός ; Που πέθανε ; Ρώτησα τον αλήτη.

—Έδω ο' ένα βαγόφι. Γκούχ-γκούχ.

«Βήξ ύλακώδης τῆς λαρυγγίτιδος» σκέφτηκε κι' ἀκολούθησα τοὺς ἀλήτες. Μέσα σὲ κάποιο φορτηγὸ βαγόνι σταματημένο σὲ μιὰ ἐφεδρική γραμμὴ πέντ-ἕξι ἀλήτες εἶταν μαζεμένοι σάν κοράκια γύρω ἀπὸ τὸ πτώμα κάποιου συντρόφου των, ἄλλοι σκυμμένοι ἐπάνω του κι' ἄλλοι ὄρθιοι.

Τοὺς παραμέρησα κι' ἔρριξα τὸ φῶς τοῦ φανοῦ μου στὸ πτώμα τοῦ ἀλήτη. Τὰ μάτια του ἦταν ἀνοιχτά, γυαλωμένα καὶ τὰ χεῖλη του συνεσπασμένα στὴν ἄκρη σὲ εἰρωνικὸ χαμόγελο. Ἐπιασα τὸ ἀκάθαρτο χέρι του, ἦταν παγωμένο καὶ ξυλιασμένο. Ὅλοι μὲ κύτταζαν σάν νὰ περίμεναν νὰ βεβαιώσω ἢ ὄχι τὸ θάνατο τοῦ συντρόφου των.

—Εἶναι πεθαμένος ! Τοὺς εἶπα.

Ὅλοι σῶπασαν γιὰ λίγο. Κάποιος, μ' ἓνα κινωφόρι χωρίς μανίκια εἶπε : — Ρεὲ τὸ φουκαρά τὸ βάρθακα, μᾶς ῥήμαξε τὸ σπίτι ! Μοῦ χρώσταγε κι' ἓνα δεκάρικο· μὰ δὲ βαρυνέσαι !

—Νὰ πάη κάποιος νὰ φέρη ἓνα ταξί γιὰ νὰ τὸν πάρω ἀπ' ἐδῶ !

—Τί ἔκανε λέει ! Ταξί ! Εἶπε κάποιος ἄλλος. Ποῖος σοῦ τῶλεγε φουκαρᾶ βάρθακα πῶς θὰ πᾶς καὶ μὲ ταξί τὸ τελευταῖο σου περίπατο !

—Ρεὲ τί περίπατο ! εἶπε ἓνας ἄλλος ἀνεμαλλιασμένος, δὲ λές καλύτερα στὸ σφαγεῖο, αὔριο θὰ δουλέψη νυστέρι ἀδερφέ μου !!

Ἐτοίμασα τὸ καρνέ μου νὰ κρατήσω στοιχεῖα γιὰ τὴν ἀναφορά μου.

—Πῶς ὀνομάζονταν ; ρώτησα. Μὰ κανεὶς δὲν ἤξερε νὰ μοῦ πῆ τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ.

—Ἐμεῖς τὸν ξέραμε βάρθακα κύρ ἀστυνόμω, εἶπε ἄλλος. Ἄλλοι τὸν λέγανε σουπιὰ, γιὰτὶ ἀμόλαγε μελάνι στοὺς ἀστυφυλάκους καὶ τοὺς ξέφευγε.

Ὅλοι γέλασαν ἀνόρεχτα.

—Τὸ ταξί ἦρθε κύριε πόλισμαν, περιμένει ἔξω· μοῦ φώναξε ὁ ἀλήτης ποῦ ἔστειλα γι' αὐτὴ τὴ δουλειά.

Σήκωσαν τὸ πτώμα τέσσερις καὶ τὸ μετέφεραν ἔξω ποῦ περίμενε τὸ αὐτοκίνητο. Ἀνέβηκα κι' ἐγὼ κι' ἔδωσα τὴ διεύθυνσι τοῦ νεκροτομείου στὸ σωφὲρ.

Τὸ πρωτὶ στὶς ἕξι, ἔγραφα τὴν ἀναφορά μου :

«Ἀναφέρω ὅτι, εἰς τὸν σταθμὸν Λαρίσσης, περὶ ὥραν 3ην

π. μ. εὐρέθη νεκρὸς εικοσαετῆς ἀλήτης ἐντὸς φορτηγοῦ βαγονίου, ἀγνώστου ταυτότητος κτλ. κτλ.»

Ὁ ἀξιωματικὸς τῆς ὑπηρεσίας διαβάζοντας τὴν ἀναφορά μου κούνησε τὸ κεφάλι του μ' ἓνα θλιβερὸ χαμόγελο καὶ πρόσθεσε :

«Ἀλητῶν ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ κλίνη».

Ἀθήνα, Δεκέμβριος 1932.

ΚΑΥΜΕΝΑ ΝΕΙΑΤΑ

—Εμπρός, ανοίξτε δρόμο· φώναζε ο χωροφύλακας κι' έπρωχνε τὰ παιδιά τῆς γειτονιάς ποῦχαν μαζευτῆ στὴν πόρτα τοῦ παληοῦ γκρεμισμένου σπιτιοῦ. Δυὸ ἐργατικοὶ ἔβγαλαν στὰ χέρια κάποιου πεθαμένο γεροντάκο ποῦ ξύλιασε τὴ νύχτα ἀπὸ τὸ κρῦο μέσα στὰ χολάσματα. Τὰ ροῦχὰ του ἦταν παληὰ κουρελιασμένα, πολλὲς τρύπες ἄφηναν νὰ φαίνωνται οἱ μελανιασμένες σάρκες του, καὶ τὰ μάτια τοῦ ὀρθάνοιχτα, γυαλωμένα χωρὶς ἔκφρασι, μὰ τὸ στόμα του ζάρωνε στὴν ἄκρη, ἕνας σπασμὸς νευρικός ποῦ ἔμοιαζε μὲ χαμόγελο, ἴσως τὴν τελεοταία του στιγμὴ χαμογελοῦσε στὸ χάρο τὸ λυτρωτὴ ποῦ ἦρθε νὰ τὸν ξεκουράσῃ ἀπὸ τὰ βάσανα τῆς ζωῆς ἢ γιὰ νὰ κοροϊδέψῃ τὸ ἐνδιαφέρον ποῦ ἔδειχναν τώρα οἱ ἄνθρωποι, θέλοντας καὶ μὴ γιὰ τὴν ταφή του. Οἱ μεγάλοι σταυροκοπιούνταν καὶ τὰ μικρὰ χάζευαν μ' ἀνοιχτὸ στόμα καὶ σπρώχνονταν γιὰ νὰ ἴδουν στὸ πέρασμα τοῦ νεκροῦ.

Ὁ Σορῶκος ἦταν νεκρὸς !

—Ἐ καυμένα νειάτα ! εἶπε κάποιος γεροντάκος περαστικός, ποῦ ἀναγνώοισε τὸ νεκρὸ. Ἔτσι συνείθιζε νὰ λήῃ ὁ μακαρίτης κάθε λίγο. Σταυροκοπήθηκε δυὸ-τρὲς φορές καὶ τράβηξε τὸ δρόμο του μουρμουρίζοντας «πάει κι' αὐτός, ὁ Θεὸς σχωρὲς τον».

Ἀπόψε θὰ λείψῃ ὁ Σορῶκος ἀπὸ τὴν ταβέρνα τοῦ Κάβουρα ποῦ χρόνια τώρα μαζῆ μὲ τὴν παρέα του «ἔπερνε κάθε νύχτα τὰ κλειδιά τοῦ μαγαζιοῦ» διασκεδάζοντας τὶς παρέες μὲ τὶς παλλῆς ἔξυπνες ἱστορίες. Ὁ ταβερνιάρης, ὁ Κάβουρας, τὸν ἀγαποῦσε καὶ τὸν ἐκτιμοῦσε γιατί ἦταν τίμιος ἄνθρωπος καὶ τὸν ἔλεγε πάντα καπετάνιο, γιατί τὸν γνῶριζε ἀπὸ χρόνια ποῦ ἦταν μοῦτσος στὰ καΐκια.

Ὁ Σορῶκος διηγότανε—ὅπως εἶπαμε—τόσο ὠραῖες ἱστορίες ἀπὸ τὰ νειάτα του ποῦ δὲν ἔλειπαν ποτέ οἱ γυναῖκες καὶ τὰ γλέντια καὶ στὸ τέλος κάθε ἱστορίας ἔλεγε πάντα μὲ βαθὺ ἀναστεναγμὸ : «Ἐ καυμένα νειάτα !» κι' ἔπειτα σιωποῦσε κι'

ἔπεφτε σὲ μελαγχολία σὰν νὰ μετάνοιωνε ποῦ ἔφερε στὴ θύμησή του περασμένα μεγαλεῖα. Ἐχει δίκιο—λέγανε, ὄσοι τὸν γνῶριζαν ἀπὸ χρόνια—νὰ θυμᾶται τὰ νειάτα του, γιατί ἦταν λεβέντης καὶ ὠραῖος ἄντρας καὶ γλεντζῆς ἀπὸ τοὺς λίγους. Ἐμεινε ἀνύπαντρος, κι' ὅταν πιά τὰ γηρατειὰ τὸν κατέλητησαν ἀνίκανο γιὰ τὴ δουλειὰ τοῦ μούτσου, ἔκανε θελήματα κι' ὅτι χαμαλοδουλειὰ εὔρισκε καὶ τὸ βράδυ, στὴν ταβέρνα τοῦ Κάβουρα ἄφηνε καὶ τὴ τελευταία του δεκάρα, ποῦ τᾶπινε μὲ τὴν παρέα του.

—Δὲ κάνεις καλὰ καπετάνιε—τοῦλεγαν μερικοὶ—ἔρχονται καὶ γηρατειὰ καὶ ἀρρώστειες· φύλαξε καὶ καμμιά δεκάρα γιὰ τὶς κακὲς μέρες !

—Βρὲ παράταμε ἦσυχο, ἔλεγε. Ἦ εἶναι ὁ κάβουρας, τ' εἶναι τὸ ζουμί του, τί νὰ πιῶ, τί νὰ φυλάξω ! Οὔτε παιδιὰ ἔχω, οὔτε σκυλλιά. Ὅταν ψοφήσω, ἄς εἶναι καλὰ ἢ βρῶμά μου. θένε καὶ δὲ θένε θὰ μὲ θάψουν ! Καὶ ρουφοῦσε πεισματικά τὸ κρασί του.

Ὁ Βαγγέλης, ὁ συνταξιοῦχος χωροφύλακας ἀπὸ τὴ Κρήτη, ποῦ ζοῦσε μὲ τὴ μικρὴ του σύνταξι καὶ μ' ὅτι κέρδιζε ἀπὸ τὰ λαχεῖα τοῦ στόλου ποῦ πουλοῦσε στοὺς δρόμους, ἦταν παρέα του. Φαγᾶς καὶ φλύαρος, ὅπως ὅλοι οἱ φαγάδες, περίμενε πάντα τὴν εὐκαιρία νὰ τελειώσῃ ὁ Σορῶκος τ' ἀστεῖα του γιὰ ν' ἀρχίσῃ κι' αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του τὶς ἀτέλειωτες ἱστορίες του ἀπὸ τὴ ζωὴ του στὴ χωροφυλακὴ, ὅλες γαρνιρισμένες μὲ παλληκαρισμοὺς καὶ φανταστικὰ ἀνδραγαθήματα, ποῦ ὁ Σορῶκος παρακολουθοῦσε μὲ κατάνυξη καὶ θαυμασμὸ γιὰ τὸ ἄρεσαν οἱ παλληκαρίσιες πράξεις.

Τρίτος κι' ὁ καλλίτερος ἦταν ὁ Γιακουμῆς, ἕνας ὑπηρέτης στὰ Σφαγεῖα, ποῦ ἡ δουλειὰ του ἦταν νὰ κουβαλᾷ στὰ διάφορα μικροχασάπικα τὰ κρέατα στὸν ὄμο του, κι' ἄλλες χοντροδουλειᾶς τῶν σφαγείων, μὰ φαίνότανε πὼς δὲν ἦταν γιὰ νὰ κἀνῃ τέτοιες τιποτένιες δουλειές. Ἦξερε μερικὰ γραμματάκια, κι' ἡ ἔφημερίδα ποτέ δὲν ἔλειπε ἀπὸ τὴν τσέπη του. Σοβαρὸς καὶ λιγόλογος, κανεὶς δὲν ἤξερε ποῦθε κρατοῦσ' ἢ σκούφια του καὶ πὼς ἔπεσε στὴ γειτονιά καὶ στὴν ταβέρνα τοῦ Κάβουρα. Τὸ εἶχε σὲ κακὸ νὰ τὸν ρωτοῦν γι' αὐτό, κι' ὅταν κανεὶς τὸν ρωτοῦσε, σήκωνε τοὺς ὤμους του κι' ἀπαντοῦσε ξερὰ : «Τὸ ἀπὸ ποῦ εἶμαι δὲν ἔχει σημασία».

Και τούς τρεις τούς συντρόφεψε τὸ κρασάκι κι' ἔφτιαξαν τριάδα ὁμοούσια και ἀχώριστη.

Ὁ Γιακουμῆς, τακτικά ἔφερνε ἀπὸ τὰ σφαγεῖα κάτι, γιὰ τὸ μεζέ τῆς παρέας· κανένα νεφρὸ ἢ κανένα σηκότι τυλιγμένο πάντα νοικοκυραδίστικα στὸ χαρτί και τὸ πετοῦσε ἐπιδειχτικά στὰ κάρβουνα τῆς κουζίνας, ποῦ ἡ τσιγκνα του ἔλυνε τὴ γλώσσα τοῦ πρώην χωροφύλακα κι' ἄρχιζε στίς κολακεῖες τὸ Γιακουμῆ, μὰ κείνος τὸν ἄκουγε ἀσυγκίνητος κι' ἔπειτα ἄρχιζε τὸ τραγουδι πάντα τὸ ἴδιο μονότονο και κλαψιάρικο, τραγουδι που χτυποῦσε ἄσχημα στὰ νεύρα τοῦ Γιακουμῆ.

Ψύλλος θὰ γίνω μάτια μου, ἀφοῦ δὲ μὲ λυπάσαι
και θ'ἀρχωμαι νὰ σ' ἐνοχλῶ τὴ νύχτα ποῦ κοιμάσαι.

Μὰ ἀπο τὸν πρώτο στίχο, φώναζε ὁ Γιακουμῆς νευριασμένος :

—Σταμάτα το μωρὲ Βαγγέλη νὰ ζήσης! Αὐτὸ μάτια μου δὲν εἶναι τραγουδι, εἶναι θρήνος.

Ὁ Βαγγέλης, πειραγμένος λίγο, σταματοῦσε κολακεῖες και τραγουδι, μὰ ριχνόντανε μὲ τὰ μούτρα στὸ μεζέ. Βλέποντας ὁ Σορῶκος το πιάτο ν' ἀδειάζη, ἔλεγε παραπονιάρικα στὸ Γιακουμῆ: «Τί ἤθελές εὐλοημένε νὰ τοῦ κόψης τὸ τραγουδι! Ὅριστε, πάρε τώρα μεζέ ἂν προφτάσης!

Ἄργα τὴ νύχτα, ποῦ ἐκλεινε ἡ ταβέρνα, ὁ καθένας ἔπερνε ἕνα δρόμο διαφορετικό, χωρὶς νὰ ξέρη ὁ ἕνας ποῦ πηγαίνει ὁ ἄλλος. Μὰ τὸ ἄλλο βράδυ, συναντιόντουσαν και οἱ τρεῖς τὴ συνειθισμένη ὥρα πάλι στὴν ταβέρνα «γιὰ τ' ἀπαραίτητα σκονάκια».

Χρόνια πολλὰ γινότανε αὐτὴ ἡ δουλειὰ μὲ ἀκρίβεια ρολογιοῦ. Καθημερινές, γιορτές, χειμῶνα, καλοκαίρι, κι' ὅλο στὴν ἴδια γωνιά, κάτω ἀπὸ ἕνα πελώριε βαρέλι, λές και τὸ διάλεγαν γιὰ φόντο τῆς ζωντανῆς εἰκόνας τῆς ἀσωτίας των, και πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους, μιὰ ἄλλη εἰκόνα, μιὰ παληὰ ἐλαιογραφία παρίοτανε τὸ κεφάλι τοῦ Διονύσου σὲ σύμπλεγμα ἀπὸ δυὸ γυμνὰ κορμιά γυναικῶν. Τὰ κατοσταράκια γέμιζαν κι' ἀδειάζαν γρήγορα κι' οἱ γλώσσες τρέχανε πιὸ γρήγορα, κι'

οἱ παληές ἱστορίες ζωντάνευαν τὰ πεθαμένα νειάτα ποῦ περνοῦσαν σὲ μιὰ ἀόρατη παρελαση, συνωδεμένα ἀπὸ ἀναστεγμούς. Ἐ καὺμένα νειάτα!

Κάποιο βράδυ ὁ Γιακουμῆς δὲ φάνηκε τὴ συνειθισμένη ὥρα και οἱ ἄλλοι ἀνησύχησαν! Περίεργο πράγμα!

Οἱ ὄρες περνοῦσαν κι' ὁ Σορῶκος μὲ τὸν πρώην χωροφύλακα ἀνήσυχτοι περιμέναν κι' ἔπιναν ἀνόρεχτα χωρὶς νὰ βγάζουν λέξι. Κάθε ποῦ ἀνοίγε ἡ πόρτα ἔστρεφαν τὰ κεφάλια.

Τοῦ κάκου, ὁ Γιακουμῆς δὲν ἐρχότανε!

Κακὸ σημάδι αὐτὸ ἀπόψε μурμουρίζε κάπου-κάπου ὁ Σορῶκος.

Κάτι θὰ τοῦτυχε τοῦ φουκαρά! Τὸ κακὸ δὲν ἀργεῖ νὰ γίνη! Μὰ δὲν πιστεύω, δὲ μπορεῖ θὰ ἔρθη, ἀπαντοῦσε ὁ συνταξιούχος χωροφύλακας.

Ἡ ταβέρνα ἐκλεισε κι' ὁ Γιακουμῆς δὲν ἦρθε.

Τὸ ἄλλο βράδυ ὁ Κάβουρας τοὺς ἔδωσε τὸ κακὸ μαντάτο.
—Τὰ μάθατε; Ὁ Γιακουμῆς μᾶς ἄφησε χρόνους. Μάλιστα! Τὸ πρῶτὸ τὸ διάβασα στὴν ἐφημερίδα. Ὅπως πῆγαίνε λείει νὰ περάση χιτὲς βράδυ στὴν ἀγορά, ἀνάμεσα ἀπὸ τράμ και αὐτοκίνητα, φορτωμένος μὲ τὰ κρέατα, δὲν τὰ κατάφερε και τὸν ἔκοψαν!

—Μώρ' τί μοῦ λές! ἔκανε λυπημένος ὁ Σορῶκος!

—Βρὲ τὸ φουκαρά! πάει, μᾶς ρῆμαξε τὸ σπίτι!

Ἐτέλασε πικρὰ και ρούφηξε τὸ ὑπόλοιπο τοῦ κρασιοῦ του. Ὁ συνταξιούχος ξερόβηξε δυὸ φορές, ρούφηξε κι' αὐτὸς τὸ κρασί του κι' ἄοχισε τὴ σχετικὴ ἱστορία ποῦ εἶχε πάντα πρόχειρη πάνω σὲ κάθε ζήτημα: "Ἐτσι και κάποτε τὸν καιρὸ ποῦ ἤμουνα στὴν ὑπηρεσία, μάζεψα κάτω ἀπὸ τίς ρόδες τοῦ τράμ κάποιο γέρο. Ἐ τὸ φουκαρά πὼς ἔκανε! Μά... δὲν πίνεται τὸ εὐλοημένο χωρὶς μεζέ! Ἐ καὺμένε Γιακουμῆ και πὼς θὰ σὲ ξεχάσω!

Δὲ ξαναμίλησαν πιά. Μόνο ὁ Σορῶκος ἔβριχε και βύζαινε τ' ἀποτοίγαρό του, μὲ μάτια στραμμένα ψηλὰ στὸ φεγγίτη τῆς ὀροφῆς που παρακολουθοῦσε κι' αὐτὸς σὰ δακρυσμένο μάτι.

Τὰ ἄλλα βράδια, τᾶπιναν οἱ δυὸ τους ἀνόρεχτα γιὰτὶ ἀπὸ τὴν παρέα ἔλλειπε ὁ Γιακουμῆς, μὰ στὸ τραπέζι ἔμπαιναν πάλι τρία ποτήρια, ἦτάν ἀπαίτησι τοῦ Σορῶκου, γιὰ νὰ τσουγκρί-

ζούν τα ποτήρια τους στο τριό που έμενε γεμάτο, στη μνήμη του Γιακουμή.

Τις τελευταίες μέρες ο Σορώκος ήταν πολύ κακοδιάθετος και σκεφτικός, λές και πήρε κατάκαρδα το χαμό του Γιακουμή ή κάποιο άλλο κακό προαίσθημα τον βασάνιζε, μα δέν έβγαζε λέξι.

Ο χειμώνας κείνη τή χρονιά ήταν πολύ άγριος και το κρύο, διαπεραστικό, ξυράφι. Ως τώρα τον άφιναν να κοιμάται μέσα σε κάποιο σταύλο, μα τελευταία τον κατεδάφισαν και στη θέση του χτιζ όιανε τάρα μιá πολυκατοικία. Ο Σορώκος ήταν υποχρεωμένος να ζητήση άλλοδ στέγη και τή βρήκε κεί πιό πέρα μέσα σε κάποιο χάλασμα.

Μάζεψε τα λίγα κουρέλλιατου σε μιá γωνιά και περνουσε τις νύχτες του τουρτουρίζοντας από το κρύο. Μα κείνη τή νύχτα ή παγωνιά ήταν τέτοια που τα νερά κρυστάλλωσον στους δρόμους. Του χωροφύλακα τα άρβυλα έτριζαν πάνω στους πάγους κράκ-κράκ σε κάθε του βήμα.

— Έμπρός ένοιξτε δρόμο φώναζε κι' έσπρωχνε τα παιδιά, κι' οί εργάτες έβγαλαν στα χέρια το κουφάρι του Σορώκου και το ανέβασαν πάνω στο κάρρο.

— Έ! Καυμένα νειάτα! είπε ο συνταξιοϋχος, σταυροκοπήθηκε, σήκωσε το κοντάρι με τα λαχεια και τράβηξε το δρόμο του.

Αθήνα, Δεκέμβριος 1935.

ΣΤΟΥ ΧΑΡΟΥ ΤΙΣ ΠΛΗΓΕΣ

Ο άέρας μούγκριζε σαν φάντασμα των παράμυθιδν κι' ο ούρανός μαύρος, φορτωμένος με βαρειά μολυβένια σύννεφα. Οί δρόμοι ήταν έρημοί· ψυχή δε φαίνότανε πουθενά. Όλοι είχαν κλειστή από γωρίς στα σπίτια τους για να προφυλαχθουν από το διαπεραστικό κρύο.

Κι' ήταν αλήθεια κείνο το κρύο πρωτοφανές σε δριμύτητα, τα νερά πάγωναν μέσα στις βρύσες.

Νύχτα! Πάνω στο πρώτο λάλημα του πετεινού ξέσπασε δυνατή θύελλα και γρήγορα τα νερά της βροχής σχημάτισαν ποτάμια. Μόνο τ' άστραπόβροντα φώτιζαν τή ρημασμένη φύσι, μα σύγκαιρα τράνταζαν και τον τόπο.

Κάποιο σκυλι μακρυνό, ξεχασμένο έξω, ούρλιαζε άγρια και λυπητερά, που οί φωνές του ανακατώνονταν με τ' άστραπόβροντα και τ' άπαίσια μούγκριτά του βορηά, κι' έκαναν τις ραχοκοκκαλιές όσων άγρυπνοϋσαν ν' ανατριχιάζουν και τα φυλοκάρδια να τρέμουν από κακά προαισθήματα που φέρνει τή νύχτα του σκύλου το κλάμμα.

Μέσα στ' όλόπηχτο σκοτάδι ένα μικρό φωτάκι άχνόθαμπε σε κάποιο μισάνοιχτο παραθυρι και κάπου-κάπου στον άσπρο τοίχο του δωμάτιου μιá-δυό σκιές κινούνταν και ξεμάκραιναν πίσω από το φως του λύχνου.

Πάνω στού πόνου το κρεβάτι χαροπάλευε τρία μερόνυχτα ένας άντρας τριαντάπεντάρης. Ο πυρετός, σαν πύρινη γλώσσα τουύγλυφε και τουύλειωνε άργά άργά τ' άδυνατισμένο του κορμί.

Από χτές παράτησε και τα γιατρικά, γιατί στεκότανε άδύνατο να τα καταπιή.

Ξένος κι' έρημος στον τόπο αυτό χωρίς κανένα δικό ή συγγενή στο προσκεφάλι του πάλευε άγρια με το χάρο τήν άνιση πάλη. Η γυναίκα του, ο μοναδικός σύντροφος της ζωής του που τόσο λάτρευε, τον παράτησε δώ και τρία χρόνια για ν' ακολουθήση κάποιον άλλο που τήν πλάνεψαν τα πλούτη του.

Από τότε, κλειστηκε ο δύστυχος σ' ένα δωμάτιο μιás άπόμερης γειτονιάς με άχώριστο σύντροφο τον πόνο της έγκατάλειψης και της ντροπής που τουφέρναν τα περιπαιχτικά βλέμ-

ματα και τὰ ειρωνικά χαμόγελα των γνωστών του, και μόνο τὰ βράδυα ξβγαينه σὰ νυχτοποδλι, για να κλειστή πάλι στην ταβέρνα ζητώντας να πνίξη τον πόνο του με τὸ κρασί. Κι' ὄλο ἔπινε. Μά, ὅσο ἔπινε, τόσο ὁ πόνος θέρεινε και φούντωνε σάν ποτισμένη γλάστρα, και τόσο αὐτὸς ἀπὸ πείσμα ἔπινε και τότε πιά ὁ πόνος του προσωρινά ἀποκοιμώτανε ἀπὸ τὸ πολὺ ἀλκοόλ, μὰ κι' αὐτὸς ἔχανε τὸ λογικὸ του και καταντοῦσε ὁ περίγελως κι' ὁ στόχος μικρῶν και μεγάλων σὲ πειράγματα γύρω ἀπὸ τὸ πάθημά του.

Ἔτσι πέρασαν τὰ τρία χρόνια τοῦ μαρτυρίου του, ὡς πού ὁ Γιώργης, μεριά τὸ κρασί, μεριά ἡ ντροπὴ κατήντησε ναυάγιο ψυχικὸ και σωματικὸ.

Τὸ τελευταῖο βράδυ, τόσο τὸν εἶχαν στεναχωρήσει με τὰ πειράγματά τους πού βγήκε ἀπὸ τὴν ταβέρνα τρικλίζοντας και ριχτήκε σ' ἕνα πεζοῦλι και ὄρες ἔκλαιγε σάν παιδί, με τὸ κεφάλι κρυμμένο μέσα στὰ χέρια κι' ἦταν τὸ κρῦο τόσο διαπεραστικὸ κείνη τὴ νύχτα.

Τὸν κουβάλησαν σηκωτὸ σπῖτι του, κι' ἀπὸ κείνη τὴ νύχτα δὲν ξανασηκώθηκε ἀπὸ τὸ κρεβάτι του.

Ὁ πυρετὸς τὸν ἔψηνε κι' ὁ βῆχας τοῦ ἔεσχιζε τὰ ὀτήθεια. Τὸν παράστεκαν δυὸ γρηές με κάτασπρα μαλλιά και ρικνισμένα πρόσωπα. Ἡ μιὰ ἦταν ἡ σπιτονοικοκυρά του κι' ἡ ἄλλη μιὰ γειτόνισσα πονεϊκὴ συντρέχτα— ἄς εἶναι, για τὸ συγχώρειο τῶν ψυχῶν πού τὴν κάψανε—ὅπως συνειθίζε να λέη.

Ἡ ἄλλη μέρα βρήκε τὸ Γιώργη πολὺ ἄσχημα. Οἱ γυναικοῦλες τῆς γειτονιάς μπαινόβγαϊναν σὴν κάμαρά του, οἰγοκουβεντιάζοντας και κουνουσαν ἀπελπιστικὰ τὸ κεφάλι.

Τὴν ὥρα πού ἔφευγε ὁ γιατρὸς κάποια γυναικοῦλα τὸν πλησίασε.

—Τὶ να σοῦ πῶ κυρά μου, τῆς εἶπε. Δὲν εἶμαστε δὰ και μικρὰ παιδιὰ ! Δὲν ἔχει ζωὴ ! Θὰ μπορούσε να ζῆσῃ ἂν δὲν τοῦχε κάψῃ τὰ σπλάχνα τὸ ἀλκοόλ. Μιὰ πνευμονία εἶναι ! Μὰ εἴπαμε. Τὸ ἀλκοόλ.

—Και τώρα γιατρέ ; ψιθύρισε φοβισμένα ἡ γρηοῦλα.

—Κι' ὁ γιατρὸς δείχνοντας με τὰ μάτια τὸν οὐρανὸ. Και τώρα. Νά ! Ὁ Θεὸς μόνο ἂν θέλει και κάνει κανένα θαῦμα :

Ἡ γρηὰ χαμήλωσε τὸ κεφάλι και με τὴν ἄκρη τῆς ποδιάς

τῆς σκούπισε ἕνα δάκρυ πού κυλοῦσε ἀργὰ σὸ ρυτιδωμένο μάγουλό τῆς.

Ἡ ἄλλη, πού συντρόφευε τὸν ἄρρωστο, τὴ ρώτησε σιγα, τὴν εἶπε ὁ γιατρὸς :

—Τὶ να σοῦ πῶ χριστιανὴ μου τῆς εἶπε, με πνιγμένη φωνή : «Μέσα στοῦ χάρου τίς πληγές, βοτάνια δὲν χωροῦνε...».

Ἄς ὄψεται ἡ βρώμα πού τὸν κατήντησε ἔτσι !

Μιὰ ἄλλη γειτόνισσα μπῆκε βιαστικὰ. Σηκωθῆτε, σηκωθῆτε κυράδες μου, ὁ παππᾶς ἔρχεται με τὴν ἅγια μετάδοση. Ἄχ τὸν κακομοῖρη τί τοῦ ἔμελλε !

Μέσ' σὶδ μισοσκόταδο φάνηκε ἡ σιλουέττα τοῦ παππᾶ, κρατώντας με εὐλάβεια τὰ ἄχραντα μυστήρια, μουρμουρίζοντας τίς καθιερωμένες εὐχές. Ὁ ἔτοιμοθάνατος σήκωσε τὰ μάτια, πού τοῦ φλόγιζε ὁ πυρετὸς, τὰ στήλωσε σὸν παππᾶ, σάν να περίμενε μόνο ἀπ' αὐτὸν τὸ λυτρωμὸ του και τὰ μάτια του τρέχανε βρῦση.

Σάν ἔφυγε ὁ παππᾶς, ἡ ἴδια πάλι βουβαμάρα ἀπλώθηκε σὸ δωμάτιο τοῦ Γιώργη. Οἱ γρηοῦλες καθισμένες σὴν ἴδια θέση σιωποῦσαν κι' ἀγωνίζονταν να διώξουν τὸν ὕπνο πού τοὺς βάραινε τὰ βλέφαρα.

Ὅλα κεί μέσα ἦταν μελαγχολικά, μιὰ βαρεῖα μρωδιά ξυδιοῦ ἀνάκατη με λιβάνι, ὁ λύχνος τρεμόσβυνε, λές κι' αὐτὸς θὰ ξεψυχούσε ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ, και μόνο μιὰ φωτογραφία τῆς ὡμορφῆς ἀπιστῆς γυναῖκας του κρεμασμένη σὸν τοῖχο χαμογελοῦσε με ἀνείδεια.

Εἶχε πάλι νυχτώσει κι' ὁ βορηᾶς ἐξακολουθοῦσε να φυσομανᾶ με τὴν ἴδια λύσσα κι' ὁ σκύλος ἄρχισε πάλι τὰ ἄγρια οὐρλιαχτά του.

—Τὸ κεφάλι σου να φᾶς, μουρμούρισε μιὰ γρηὰ ἀνατριχιάζοντας και ξανάκλεισε πάλι τὰ μάτια τῆς.

Ὅσο ἡ νύχτα προχωροῦσε, ὁ ἄρρωστος βάρυνε και πὶο πολὺ. Ὁ πυρετὸς τὸν ἔψηνε κι' ἀνάμεσα στὰ παραμιλητά του τ' ἀσυνάρτητα ξεχώριζε ἕνα ὄνομα πού πρόσφερε συχνά. Μαρία... πού εἶσαι Μαρία. Ὁ ἐπιθανάτιος ῥόγχος τοῦ ἀνατάραζε τὸ στήθος, λές κι' ὁ πυρετὸς, τοῦ ἔβραζε τὸ αἷμα, για να τοῦ ξεκολλήσῃ τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὰ σπλάχνα...

Οἱ δυὸ γρηοῦλες εἶχαν ἀποκοιμηθῆ. Ἐνα δυνατὸ φύσημα τοῦ βορηᾶ ἔοβυσε τὸ λύχνο μαζῆ με τὴ πνοὴ τοῦ Γιώργη...

λεωφορείο ξεκίνησε. Δέ ρώτησα πού πήγαινει, μά πήρα την απόφαση νά πάω ώς τó τέρμα τής διαδρομής του και νά γυρίσω.

Στά πρώτα καθίσματα δυό έπιβάτες, Ένας πενηντάρης παχύς με μεγάλα ψαρρά μουστάκια, κι' ό άλλος ψηλός αδύνατος συζητούσαν ζωηρά για τις έκλογές και χειρόναμοθούν, ποιά νόμιζες πώς σε λίγο θαρθούν στα χέρια.

Πλάι μου, στό μοναχικό κάθισμα καθότανε κάποιος πού έμοιαζε με σκελετό τυλιγμένο σε ανθρώπινο πέτσι. Τό χέρι του, πού κρατούσε τό στήριγμα του μπροστινού καθίσματος, έμοιαζε με χέρι νεκρού, με τά μακρουλά του χλωμά δάχτυλα και τά μελανιασμένα νύχια. Τό στήθος του ήτανε κοίλο και φούσκωνε κάθε λίγο από έν κούφιο και σβυσμένο βήχα πού κοκκίνιζε τό πέτσι του, προσώπου του στα μάγουλα.

Ένας παράξενος φόβος με κυρίεψε έτσι πού τόν έβλεπα και κάθε πού έβηχε γύριζα τό κεφάλι μου απ' τό άλλο μέρος κι' έβαζα τό μαντήλι στό στόμα και φτοουσα, σα νάθελα νά έμποδίσω τά μικρόβια πού μούρχονταν από τό βήχα του, νά περάσουν στό στόμα μου.

Στήν Ακαδημία τό λεωφορείο σταμάτησε νά πάρη έπιβάτες. Αν και δέν είχε καμμιά άδεια θέση. Στή σκάλα του αυτοκινήτου γινότανε άγώνας πυγμαχίας ποιός νά μπη πρώτος κι' όλοι ήταν άντρες δυνατοί. Ηρθαν και στριμώχτηκαν και κόλλησαν πάνω μας σαν βδέλλες για νά χωρέσουν όλοι. Τό λεωφορείο ξεκίνησε πάλι κι' άφησε έξω μερικές γυναίκες και παιδιά. Έτρεχε με κόπο, έτριζε κι' άναστέναζε από τό φορτίο, μά από κάθε στάση έπερνε κι' ένα δυό νέους έπιβάτες που στην άλλη στάση παραπονούνταν στον οδηγό γιατί έπερνε κι' άλλους.

Μετά οίωσα κι' άνησυχούσα για την ιδέα πού είχα νά μπερδευτώ μέσα σε κείνο τό ληοτρίβι. Σκέφτηκα νά κατέβω. Πίσα τό κουδοιני και τό λεωφορείο σταμάτησε έξω από μία μεγάλη σιδερένια πόρτα με μία ταμπέλα πού έγραφε: ΗΣΥΧΙΑ. Ήταν κάποιο ίδρυμα απ' εκείνα πού και εύφημισμό λέγονται φιλανθρωπικά. Τό άνοιγμα τής πόρτας άφηγε νά φαίνε-

ται Ένας μακρύς διάδρομος σαν έξοχικός δρόμος ενάμεσα από πελώρια δέντρα πού οι κλώνοι ένώνονταν και σχηματίζαν ένα πρσίνο θόλο και πίσω, στό βάθος ξεχώριζαν ψηλά, διάφορα χτίρια. Ίσως νά έμοιαζε με είσοδο παραδεισου, ό διάδρομος εκείνος με τά καταπράσινα, δέντρα, αν έλειπαν μερικοί περιπατητές με αδύνατα χλωμά πρόσωπα και κοστρώμια νοσοκομείου. Κόσμος έμπαινε κι' έβγαινε, γρηούλες, νέες γυναίκες, παιδιά και άντρες. Έπισκέπτες πού άλλοι έφευγαν κλαμμένοι, άπελπισμένοι για τή σωτηρία των δικών τους κι' άλλοι χαρούμενοι, ξεγελασμένοι από ψεύτικες έλπίδες για μία φαινομενική καλλιτέρεψη των συγγενών τους πού χαροπάλευαν κεί μέσα.

Πέρασα άσκαπα την άνοιχτή πόρτα. Πού πήγαινα; Δέν ήξερα!

Ο σκελετός πού συνταξιδεύαμε μ' ακολουθούσε κατά πόδας, βάδιζε άργά και με κόπο, μά με βήμα σταθερό, ανθρώπου πού βρίσκεται μέσα στό σπίτι του, κι' έλο έβηχε και φτοουσε, Άραίωσα τό βήμα και έκανα τόπο στον σκελετό νά περάση, πού σε κάθε του βήμα, νόμιζα πώς άκούω τις άρθρώσεις του νά τρίζουν και πέρριμένα πώς από στιγμή σε στιγμή θά σωριαστή κάτω νά ξεψυχήση.

Κάποιος γεροντάκος ροδοκόκκινος, περπατούσε πλάι μου σκυφτός, μ' ένα δεματάκι κάτω απ' τή μασχάλη.

Έπιασα κουβέντα μαζί του για τό νοσοκομείο:

— Έδω—μου λέει—κρύβεται τό μεγαλύτερο άίσχος του πολιτισμού μας.

—Και όμως, τόλμησα νά τόν διακόψω, φαίνεται τόσο καλό και ώρατο έκ πρώτης όψεως!

—Σύμφωνοι, έκ πρώτης όψεως φαίνεται καλό, μου είπες, μά έχε λίγη όπομολη και θ' άλλαξης γνώμη όταν προχωρήσουμε λίγο στην τρίτη θέση. Μα φαίνεται πώς για πρώτη φορά περνάς αυτή την πόρτα! Αυτά τά χτίρια πού βλέπεις άριστερά, είναι για κείνους πού έχουν και πληρώνουν. Έδω μοιάζει, όπως λές, με παράδεισο, μά σε λίγο θα δής και την κ ό λ α σ η τ ω ν φ ι τ ω χ ω ν, όπως δε μπορούσες ποτέ νά την φαντασθής χειρότερα.

Ο σκελετός πήγαινε μπρός κι' ὄλο ἔβηχε κι' ἔφτυνε αἷμα. Κάτω ἀπὸ τὰ ψηλά δέντρα ἀναπαύονταν σὲ πολυθρόνες ἄρρώστοι, τῆς πρώτης καὶ δευτέρας θέσης, ἄνδρες καὶ γυναῖκες ποῦ ἐρωτοτρόποισ' ἀν' ἐλεύθερα ἀδιάντροπα χάρτε νὰ νουιάζοντάι γιὰ τοὺς πέραστικούς ἐπισκέπτες. Πιὸ πέρα, ἕνας νέος χλωμός, ἀδύνατος, μὲ μεταξωτὲς πτυχάμες ἔπαιζε παθητικὰ τὴν καθάρὰ τοῦ καὶ οἰγοτραγουδοῦσε μὲ σβυσμένη φωνὴ κάποιον ἐρωτικὸ τραγούδι.

Ἀφήσαμε ἀριστερὰ τὸ διάδρομο καὶ μπήκαμε σ' ἕνα μονοπάτι ἀνάμεσα ἀπὸ δέντρα καὶ πυκνοὺς θάμνους.

—Πρόσεξε, μοῦ εἶπε ὁ γέρος, ἀπὸ δῶ ἀρχίζει ἡ κόλασι.

Κάτω ἀπὸ κάτιο δέντρο κρεμότανε μιὰ πρόχειρὴ σκηνὴ ἀπὸ τσουβάλια βρώμικα καὶ χιλιοτριπημένα. Κυτταζοῦ μέσα. Ἐνὰ παιδί ὡς δεκαεπτὰ χρόνων ἦταν ξαπλωμένο πάνω σὲ διάφορα κουρέλια μὲ φλογισμένον ἀπὸ τὸν πυρετὸ πρόσωπο. Ἄνοιξε τὰ μάτια του, μὲ κύτταξε καὶ πάλι τὰ χαμήλωσε.

—Λίγο νερό, ψιθύρισε, διψῶ.

Πιὸ πέρα, σ' ἕνα ξύλινο παράπηγμα ποῦ εἶχε φτειάξει γιὰ καφενεῖο ἕνας παλιὸς τράφικος τοῦ νοσοκομείου. Ἐνα γραμμόφωνο ἔπαιζε βραχνά—σάν νὰ ἔπασχε κι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἴδια ἀρρώστεια, ἢ σὰ νὰ προσπαθοῦσε νὰ προσαρμόσῃ τὴ φωνὴ του μὲ τίς βραχνὲς φωνὲς τῶν ἀνθρώπων τοῦ περιβάλλοντος. Μερικοὶ ἄρρωστοι καθισμένοι γύρω ἀπὸ τὸ γραμμόφωνο ἔπαιρναν τὸν καφέ τους καὶ συζητοῦσαν.

Ὁ καφετζῆς, ἕνας παχὺς ἡλικιωμένος, καθότανε σ' ἕνα τραπέζι καὶ συζητοῦσε μὲ κάποιον ἄλλο ἀδύνατο καὶ χλωμὸ ποῦ ἔβηχε κι' ἔφτυνε στὸ χῶμα κι' ἔτριβε τὰ φτίσματα μὲ τὸ πόδι του.

—Ἐγὼ σοῦ λέω—ἔλεγε ὁ καφετζῆς—νὰ μὴν κάνης αὐτὴ τὴ θεραπεία γιατί θὰ σκολάσης πρὸ γρήγορα. Ἀφήσέ τα, ἔτσι, κι' ἀν' εἶναι νὰ ζήσης θὰ ζήσης! Ἀκουσε κι' ἑμένα, κάτ' ἕξω, ποῦ ἔχω τόσα χρόνια δῶ μέσα.

Ἡ πλάκα τοῦ γραμμόφωνου τελείωσε καὶ σηκώθηκε νὰ τὴν ἀλλάξῃ. Τοῦ ζήτησα ἕνα ποτήρι νερό καὶ μιὰ λεμονάδα γιὰ τὸν ἄρρωστο τῆς σκηνῆς,

—Ἄ, ξέρω, μοῦ εἶπε, γι' αὐτὸν τὸν μικρὸ ἐκεῖ κάτω, εἶναι καινούργιος, ἔχει ἕνα μῆνα μέσα.

—Μὰ γιατί τὸν ἔχουν ἀκόμα ἐκεῖ;

—Καὶ ποῦ νὰ τὸν πάνε; Εἶναι ἄλλοι πολὺ χειρότερα δῶ μέσα. Εἶναι ἄλλοι ποῦ πλαγιάζουν μὲ πυρετὸ κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα! Ἄν' κάνετε μιὰ βόλτα θὰ τοὺς δῆτε. Τώρα εἶναι καλοκαίρι δὲν ἔχουν ἀνάγκη.

—Καὶ πῶς ζοῦν; εἶπα.

Ὁ καφετζῆς μὲ κύτταξε κι' ἀναστέναξε:

—Ἄ, φίλε μου, φαίνεται πῶς δὲν ἔχεις ἰδέα!...

Πλήρωσα τὴ λεμονάδα τοῦ μικροῦ ἀρρώστου κι' ἀπομακρύνθηκα. Ἡ ὥρα εἶχε προχωρήσει πολὺ κι' ὁ ἥλιος ἄρχισε νὰ καίη. Κάτω ἀπὸ κάθε δέντρο ἦσαν καὶ μιὰ πρόχειρὴ σκηνὴ ἀπὸ κουβέρτες κι' ἄλλες πιὸ φτωχικὲς μὲ τσουβάλια κι' ἄλλα κουρέλια, καὶ μερικοὶ μοναδικὴ τους στέγη εἶχαν τὰ κλαδιά τῶν δέντρων, τὴν ἀθλιότητά καὶ τὴν ἐγκατάλειψη, σὺντροφο καὶ παρασιτῆ τὸν βῆχα καὶ τὸν πυρετὸ στὶς τελευταῖες ὥρες τῆς ζωῆς.

Εἶχε καὶ χειρότερα! Πιὸ πέρα, δυὸ σειρὲς ξύλινα παραπήγματα σάν ἐκεῖνα τῶν προσφυγικῶν συνοικισμῶν, σκεβρωμένα, καταστρεμμένα ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ τίς βροχὲς, γεμάτα ἀρρώστους σὲ διάφορα στάδια. Ὅλοι μαζί στοὺς ἴδιους θαλάμους, ἄλλοι πάνω σὲ κρεβάτια κι' ἄλλοι κατάχαμα, κουρέλια σωματικά καὶ ψυχικά ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια καὶ τὴν ἀπογοήτευση, ἐγκαταλειμμένοι στὴν τύχη ἀπὸ τὴν ἀπονία τῶν συναθρώπων, περιμένουν τὸ μοιραῖο τέλος, τὸ χάρο τὸ λυτρώτη νὰ τοὺς λυτρώσει ἀπὸ τὰ βάσανα.

Ἡ ζεσθὴ κι' ἡ βρώμα κεῖ μέσα εἶναι ἀνυπόφορη. Ἀγωνίζονται, στρίφογυρίζουν, στενάζον σάν μέσα σὲ καμίνι, σάν κολασμένον κι' ὁ χάρος ἀργεῖ πολὺ. Οἱ μυγες πετοῦν σὺννεφο, τραβηγμένες ἀπὸ κάθε λογιῆς βρώμα τῶν παραπήγματων καὶ τοὺς πομπῶν βασιανιστικά, μερικοὶ δὲν ἔχουν οὔτε τὴ δύναμι νὰ τίς διώξουν.

Στράφηκα νὰ φύγω κυριεμμένος ἀπὸ ἕνα φόβο ἀνεξήγητο.

Τὰ καχεκτικά κορμιά τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, τὰ χλωμά τους πρόσωπα πού μοιάζουν σάν μαραμμένα φθινοπωρινά φύλλα. Ὁλος ὁ κόσμος ἐκεῖνος πού μοιάζει σάν τὰ μαμονία τὰ νερωμένα, τὰ ἐτοιμοθάνατα πού κινούνται σέ μιὰ προσπάθεια γιά νά συγκρατήσουν τή ζωή πού φεύγει, μέ τρομάζουν. Νομίζω πῶς ἂν μείνω ἀκόμα, ἡ ἴδια τύχη περιμένει καί μένα. Εἶμαι κι' ἐγώ ἐτοιμος νά χλωμιάσω, νά κιτρινοφυλιάσω νά πέσω κυριεμμένος ἀπ' τήν καταστροφή στή μέση τοῦ κόσμου πού πεθαίνει.

Ὁ ἴδιος γέρος βρέθηκε πάλι μπρός μου.

— "Ε, τί ἰδέα ἔχεις τώρα, κύριε; μ' ἐρώτησε κάπως εἰρωνικά.

Δέν ἀπάντησα. Ἀπέναντι ἀπό τὰ παρατήματα ἦταν ἕνα μεγάλο διόρφο χτίριο καινούργιο μὰ ἀτέλειωτο. Ἐλλείπαν οἱ πόρτες καί τὰ κουφώματα.

— Βλέπεις αὐτό τὸ χτίριο ἐκεῖ!; μοῦ εἶπε, προφίττει γιά τοὺς φτωχοὺς κολασμένους! Χρόνια τώρα μένει ἔτσι ἀτέλειωτο κι' ὁ Θεὸς ξέρει πόσα χρόνια θά μένη ἀκόμα.

Ἀπὸ κάποιο παράτημα βγήκαν δυὸ νοσοκόμοι μὲ μπλουζες βρωμερές, ἀνεμαλλιάρηδες. Κάτι σήκωναν μέσα σέ μιὰ κουβέρτα. Ἔσκυφα νά δω. Ἦταν ἕνας ἐτοιμοθάνατος λερωμένος ὡς τὸ λαιμὸ πού βρωμοθεσε, ἀπαίσια. Σύννεφα ἀπὸ μύγες τὸν συνώδευαν μ' ἕνα πένθιμο βουΐσμα.

— Πού τὸν πᾶτε βρέ παιδιά; ρώτησα τοὺς νοσοκόμους. Μ' αὐτοὶ, χωρὶς νά δώσουν καμμιά ἀπάντηση, συνέχισαν τὸ δρόμο τους καί χάθηκαν ἀνάμεσα στοὺς θάμνους καί σπὰ δέντρα.

— Τὸν πᾶνε γιά τὸ νεκροθάλαμο κι' ἀπὸ κεῖ, αὔριο μὲ τὴ νεκροφόρα γιά τὰ Πατήσια, εἶπε ὁ γέρος καί γέλασε.

Πίσω ἐρχότανε μιὰ γυναίκα πού ἔφερνε ἀπὸ τὸ χέρι, ἕνα κοριτσάκι, ἔκλαιγε καί ξεφώνηζε ἀπαρηγόρητα. Ἦταν γυναίκα ἐκεῖνου πού κουβαλοῦσαν οἱ νοσοκόμοι στοὺς νεκροθάλαμοι.

Κάτω ἀπ' τὰ ψηλά δέντρα τοῦ διαδρόμου τὰ ἐρωτικά ζευγάρια τῶν ἀρρώστων τῆς πρώτης καί δευτέρας θέσης εἶχαν πολλαπλασιασθῆ, ἐρωτοτροποῦσαν καί χαχάνιζαν ξένοιαστοί κι' ἀδιάφοροί γιά ὅτι γινότανε πᾶρα μέσα στήν κόλασι τῶν φτωχῶν ὁμοιοπαθῶν τους.

Ἡ μεγάλη σιδερένια πόρτα κι' ὁ ὠραίος διάδρομος τοῦ νοσοκομείου ξεγελάει ὅπως τὸ νέο σοβάντισμα πού σκεπάζει κάθε ἐρείπιο, εἶναι ἡ κρούστα πού σκεπάζει κάθε βρωμιά κι' ἀποσύνθεση.

Ἡ ζωὴ τῶν φτωχῶν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, σέ κάθε της ἐκδήλωση εἶναι κόλασις; εἶπε ὁ γέρος μὲ ὕφος σοφοῦ καί μ' ἀποχαιρέτησε.

Σέ κάποιο πολιτικὸ κέντρο γινότανε προεκλογικὴ συγκέντρωση. Τὰ «ζήτω» χαλοῦσαν τὸν κόσμο, κι' ὅπως τὸ λεωφορεῖο ἔτρεχε κι' οἱ φωνές ἀπομακρύνονταν, ἔμοιαζαν μὲ γαυγίσματα σκύλων, πού γαυγίζουν χωρὶς αἰτία καί συμφέρο.

Ἀθήνα, Αὐγουστος 1933.

ΤΟΥ ΠΑΝΑΗ ΤΟ ΤΕΛΟΣ

Δουλειά δέν είχε πιάσει ποτέ ο Παναής όσο χρονών ήτανε. Και θά είχε περάσει τὰ σαράντα. Ψηλός, παχύς, καλοστεκούμενος, μέ στριμμένο ξανθό μουστάκι και κάτι μάτια σαν γαλανές χάντρες. Πάντα καλοντυμένος και σιδερωμένος σαν φιγουρίνι. Μεταξωτά πούκάμισα και χρωματιστές γραβάτες και τὸ σουβλερό του σκαρπίνι πάντα λουστρίνι. Ὅποιος δέν τὸν ἤξερε θά τὸν κερνούσε τουλάχιστον γιὰ μεγαλοζώεμπορο, μὰ ὅσοι τὸν ἤξεραν καλά, ἔλεγαν χιλία δυὸ εἰς βάρος του.

Νά, ἔλεγαν πὼς ἦταν σωματέμπορος και τραμπούκος πὼς ζούσε ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσί τῶν κοινῶν γυναικῶν και ἀπὸ τίς «μίζες» πὼ ἐπαίρνε «πάλληκαριάτικα» ἀπὸ τίς χαρτοπαιχτικές Λέσχες. «Μακρὰ ἀπὸ τὴν κὰκιά ὠρα» λέγανε οἱ φιλήσχοι οἰκογενειάρχες ὅταν μίλουσαν γι' αὐτόν, γιὰ κάθε καινούργιο του ἀνδραγάθημα.

Μιλούσε σιγά, ἤσυχα και ποτέ δέν ἔδειχνε τὸ θυμὸ του, μὰ μπορούσε «μπαμπέσικα» νὰ ξεκιλιάσει ἀνθρωπικὸ—μέ τὴ δίκωπη πὼ εἶχε κρεμασμένη πάντα κάτω ἀπὸ τὸ σακκάκι του— γιὰ τὴν πιὸ ἀσήμαντη ἀφορμή.

Εἶχε μιὰ γυναῖκα ὁ Παναής μικρόσωμη, και λεπτή σαν ἀράπικο ἀλογάκι. Νοικοκυρὰ ὅμως και προκομένη πὼ ὅλη μέρα ξενοδούλευε κι' ἔτρωγε τὰ χερὰκια της στὶς ξένες ἱπουγάδες γιὰ τὴν ἄφηνε νηστικὰ και τὸν ἔτρεμε κι' αὐτὴ ἢ δύστυχη γιὰ τὸ παραμικρὸ τὴν τάραζε στὸ ξύλο σαν δέν εὔρισκε ἔτοιμο τὸ κάθε τί στὴν ὠρα του. Αὐτὸς ὅλη τὴν ἡμέρα κοιμότανε ξενοχτισμένος ἀπὸ τίς νυχτερινές του ἐπιχειρήσεις και τ' ἀπόγεμμα κοστουμαρισμένος «στὸ νύχι» πῆγαινε στὸ καφενεῖο τῆς γειτονίας νὰ πάρη τὸν καφέ του και νὰ καπνίσῃ τὸ νὰργιλέ του μέ νωχέλεια Τούρκου ἀγά, ὡς πὼ νὰ συρρῦπώση και νὰ χαθῇ στὸ μισοσκόταδο ὡς τὸ ἄλλο ἀπόβραδο πὼ παρουσιαζότανε πάλι στὸ καφενεῖο.

“Ὅλοι τὸν ἔτρεμαν κι' ἔκαναν τόπο νὰ περάση.

Ὅριστε κύρ Παναή ὁ ἕνας, πέρασε κύρ Παναή ὁ ἄλλος, κι' ὅταν σπανίως ἀνοιγε τὸ στόμα του νὰ μιλήσῃ ἔπαυαν ὅλοι και κρατοῦσαν θρησκευτικὴ σιγή ν' ἀκούσουν τὰ σοφὰ λόγια τοῦ κύρ Παναή.

Κάποτε εἶδα τὰ μπράτσα του γυμνά, ἤμουν μικρὸ παιδάκι τότε και τρώμαξα, ἦταν διακοσμημένα ἀπὸ μαύρα σχήματα κάθε λογῆς. Καρδιές τρυπημένες μέ βέλη, γοργόνες σιλιέττα και χρονολογίες, σημάδια τῆς φυλακῆς.

Ὁ Παναής ἦταν θρησκος ὅσο λίγοι ἀνθρώποι. “Ὅλα κι' ὄλα! Ἀπὸ τὴν ἐκκλησία δέν ἔλειπε καμμιά Κυριακή, Ἄναβε τὰ μεγαλύτερα κερὰ κι' ἔριχνε σ' ὄλους τοὺς δίσκους ἐπιδειχτικά ἀπὸ τάλληρο κι' ἀπάνω. Εἶχε τὰ μάτια χαμηλωμένα μέ εὐλάβεια, μὰ ἀλοίμονο στὸν ἀπρόσεχτο πὼ τὸν ἔσπρωχνε στὸ πέρασμά του ἢ τὸν πατοῦσε ἀθελα, τὸν ἀρχίζε στὰ χαστόκια ἀμέσως κι' ἔφερνε ἀπὸ συνήθεια τὸ χέρι του στὴν πίσω τσέπη.

Τολμούσε νὰ βγῇ ἐπιτάφιος ἢ ἀνάστασις ἀπὸ τὸν αὐλόγηρο τῆς ἐκκλησίας ἀν δέν κανόνιζε τὰ τῆς περιφορᾶς ὁ Παναής! Ἡ νὰ μὴ σκελουθῆσουν τοὺς δρόμους πὼ ἤθελε ἐκεῖνος!

—Θεὸς φυλάξοι! Ἦταν ἱκανὸς νὰ ἀγατρέψῃ ἐπιτάφιο και παπάδες.

Κάποτε ἐξαφανίστηκε ἀπὸ τὴ γειτονιά γιὰ ἕν-δυὸ μῆνες. Τὶς πρῶτες μέρες μάλιστα οἱ ἀστυνομικοὶ πῆγαιναν κι' ἔρχονταν και τὸν ζητοῦσαν κι' ὄλοι μιλούσαν σιγά και φοβιομένα γιὰ ἕνα φόνο πὼ ἔκανε κάποια νύχτα πάνω στὸ τζόγο σὲ μιὰ χαρτοπαιχτικὴ Λέσχη.

“Ὅλοι πίστευαν πὼ πὼς θά λείψῃ ἢ «λέρα» ὁ Παναής ἀπὸ τὴ γειτονιά, μὰ δέν ἀργησε νὰ φανῇ πάλι. Διέθετε—βλέπετε—γερά πολιτικά μέσα! εἶχε «νταραβέρια» μέ βουλευτὰς και πολιτικούς τῆς ἐποχῆς, ἦταν και μπράβος σὲ κάποιο σπουδαῖο πολιτικὸ πὼ τὸν εἶχε και κουμπάρο και τώρα γύριζε μέ μεγαλύτερο τοῦτέ και θράσος πὼ ἔπερνε, χάρις ὅταν μεγάλο του προστάτη.

Κουμιστὸς και καμαρωτὸς γιὰ τὸν καινούργιο του φόνο, τὴ

νέα του παλληκαριά έφρωνεύονταν και περιφρονούσε και νόμους και αστυνομικούς ακόμα.

— Τί τὰ θέλετε βοέ παιδιά, δέν υπάρχει δικαιοσύνη σήμερα, τή στιγμή που περνούν τὰ πολιτικά μέσα και τὰ ρουσφέτια. Η ασφάλεια χάθηκε από τόν τόπο μας! Ορίστε, ό άλλος σκοτώνει ανθρώπους σαν να τσακίζει ψαλλούς! Σκοτώνει για γουστο όποιον αρνήθη να του πληρώση παλληκαριάτικα. Και ή αστυνομία τί κάνει; Τί κάνει ή εικαιοσύνη με τούς νόμους της; Ο φόνος γυρίζει ελεύθερος στους δρόμους, όπως έσύ κι' εγώ οι τίμιοι νοϊκόκυραίοι!

Αυτά έλεγε με αγανάκτηση ό κύρ Βλάσης, ό καφετζής της γειτονιάς, κάποιο βραδάκι σχολιάζοντας με τήν παρέα του τό νέο φόνο του Παναή.

— Μη φανάζεις κύρ Βλάση, μιλά σιγώτερα του είπε κάποιος μισοκλεινοντας τό μάτι κι' οι τοίχοι αυτιά έχουν! Λέιψε άπ' τήν κακιά ώρα!

— Α! άκουσε να σου πώ Σταμάτη, γιατί να μιλω σιγά; Έγώ δέν τόν φοβούμαι—για κύτταξ' έδω! Έσύρε τό συρτάρι του μπεζαχτά κι' έδειξε ένα μεγάλο πιστόλι «γκρά». Τό βλέπεις; Θα του τό βράσω τό στάρι εγώ σαν με πειράξει κι' άς με βάλουνε Ισοβία. Έγώ θα βάλλω τίς Σκόλες τζόγο κι' άν τού βαστά άς έρθει να πάρη παλληκαριάτικα.

Ηρθαν οι Γιορτές με τό πατροπαράδοτο έθιμο του «τζόγου».

Από τήν παραμονή των Χριστουγέννων στού Βλάση τό καφενείο έπαιρνε κι' έδινε ό τζόγος ή καλύτερα οι παίχτες ό ένας του άλλου τὰ λεπτά, κι' ό πιο κερδομένοσ ήταν ό Βλάσης που δέν πρόφθαινε να μαζεύη τὰ «βιδάνια», μα είχε τό νου του στο συρτάρι του μπεζαχτά που ήταν τό πιστόλι γεμάτο «έν έπιφυλακή» και κάθε που άνοιγε ή πόρτα του καφενείου

στήριζε τὰ μάτια του στην πόρτα και τό χέρι του χάιδευε τή λαβή του πιστολιού κι' έπειτα τό γκριζο μουστάκι του.

Πέρασαν οι γιορτές των Χριστουγέννων κι' ήρθε ή παραμονή του Νέου Έτους χωρίς να κάνη τήν εμφάνισή του ό Παναής για τήν εϊσπραξη του φόρου παλληκαριάς, κι' ό κύρ Βλάσης, νόμιζε πως ό Παναής, θα είχε μάθει τίς άπειλές του και φοβήθηκε.

Είχε νυχτώσει καλά, τό παιχνιδι ήταν στο ζενιθ, τὰ πρσσωπα των παιχτών ξαναμμένα, ροδοκόκινα άπ' τόν πυρετό του κέρδους ή τής χασούρας και τὰ ζάρια πήγαιναν να σπάσουν άπ' τό πολύ σύρε κι' έλα. Ο κύρ Βλάσης πίσω από τό πάγκο του παρακολουθούσε ήσυχος τό παιχνιδι. Στην εϊσοδομιά παρέα μικρών έλεγαν τὰ κάλαντα με κλαψιάρικες φωνές και με σήμαντρα, όταν ένας ψηλός άντρας καλοντυμένος παραμέρισε τὰ παιδιά και τράβηξε ίσα για τό πάγκο.

— Καληστέρα Βλάση, βάλε ένα ούζο!

— Καλώς τόν Παναή, ειπε ό κύρ Βλάσης και τό αίμα έφυγε από τό κεφάλι του. Γέμισε ένα ποτηράκι και τ'όβαλε μπρός στον Παναή, συγχρόνως μισάνοιξε με τρόπο, λίγο τό συρτάρι του μπεζαχτά.

Ο Παναής ρούφηξε τό ποτό και ζήτησε και δεύτερο.

— Πιές κι' ένα από μένα Παναή, ειπε ό Βλάσης, θέλεις τίποτ' άλλο;...

— Ναί Βλάση, ξέρεις τί θέλω! Τό παιχνιδι βλέπω πάει καλά και...

— Αμε Παναή πήγαινε στη δουλειά σου, άφησέ με ήσυχο, χρονιάρα μέρα που είναι, μη με βάζεις σε μελάδες!

Τὰ γαλάζια μάτια του Παναή άστραψαν σαν κρδο άτσάλι, έρριξε τό ποτήρι του με δύναμι στα πλακάκια, κι' έγινε χιλια κομμάτια.

Οι παίχτες παράτησαν τό παιχνιδι και παρακολουθούσαν τρομαγμένοι τή σκηνή. Μερικοί, οι πιο φρόνιμοι γλύστρησαν με τρόπο στην πόρτα κι' έφυγαν.

Ένα χασοτσκι άστραψε στο μάγουλο του Παναή, ένα μα-

χαίρι γυάλισε στο φως της κρεμαστής λάμπας κι' ένα πιστόλι άδειασε με δαιμονισμένο κρότο που έσβυσε το φως και γέμισε καπνό το καφενεϊο.

“Όταν έπειτ' από ώρα άναψαν πάλι τη λάμπα στο καφε-νεϊο οι γείτονες μαζή με τους αστυνομικούς, στη μέση του κα-φενεϊου βρήκαν ξαπλωμένο νεκρό τον Παναή. Η σφαίρα τον βρήκε κατάστηθα, μα πίσω από τον πάγκο του ήταν καθισμέ-νος ο Βλάσης και κρατούσε την κοιλιά του που έτρεχαν τα αίματα και πιο πέρα ριγμένο το μαχαίρι του Παναή ματω-μένο.

“Έτσι έλλειψε η «λέρα» της γειτονιάς, όπως τον έλεγαν όλοι. Μά, έμεινε το όνομά του χρόνια πολλά σαν λεκές κι' απλώθηκε η φήμη για την αίμοβορία του σ' όλη την πόλι.

—“Άλλος Παναής, έλεγαν για όποιον ήθελαν να χαρακτη-ρίσουν ως κακοποιό και επικίνδυνο.

Μά άλλος σαν κι' αυτόν δεν βρέθηκε ποτέ.

Νάξος, Αύγουστος 1941.

ΜΠΑΡΜΠΑ-ΓΙΑΝΝΗΣ Ο ΒΡΥΚΟΛΑΚΑΣ

Ποιος δέ γνώρισε το μπαρμπα-Γιάννη τον κουλουρά, το βρυκόλακα, η δέ δοκίμασε τα ζεστά ξεροψημένα του κουλού-ρια, η δέν άκουσε τουλάχιστον την άγριοφωνάρα του που δια-λαλούσε πρωί και απόγευμα τα κουλούρια του ;

Τόν θυμάμαι τότε σαν όνειρο, γιατί ήμουν κι' εγώ ένας έπό τους μικρούς πελάτες του, που τέντωνα τ' ατί μου ν' άκούσω από πολύ μακριά σαν χαρμόσυνο άγγελμα τη βαρεία συρτή φωνή του κάθε απόγευμα.

Πάνε χρόνια τώρα που πέθανε ο μακαρίτης κι' σ' αυτή τη φορά πέθανε για πάντα. Λέω για πάντα, γιατί ξαναπεθά-νει κάποτε, μα τότε πέθανε για λίγο, έφτασε ως το τελευταίο σκαλοπάτι του κάτω κόσμου μα στράφηκε μετανιωμένος πίσω γιατί ήταν γραφτό του να κουβαλήση στο κεφάλι του για πολ-λά ακόμα χρόνια τον ταβά του μαρτυρίου με τα φρέσκα ξερο-ψημένα και να γυρίζη σαν την άδικη κατάρα στις γειτονιές πρωί και βράδυ.

“Ο μπαρμπα-Γιάννης λοιπόν, εκτός απ' τον ταβλά με τα κουλούρια, τη νησιώτικη βράκα του και τα μακριά σαν πλε-ξοϋδες μούστáκια του είχε και μια παράξενη ιστορία — όπως άκουσα να τη διηγούνται άλλοι της ηλικίας του που τον γνώ-ρισαν καλύτερα.

Ήταν η μαύρη έποχή, που η έπιδημία της χολέρας θέριζε άλύπητα τον κόσμο κι' έρήμωνε σπίτια και συνοικίες, παρ' όλα τα άυστηρά μέτρα που πήρε τότε η “Υγειονομική ύπηρεσία της πόλεως, για να έμποδιση την εξάπλωσή της.

Δέν περνούσε μέρα που να μη κουβαλήσουν τα κάρρα του Δήμου 15 και 20 νεκρούς στο νεκροταφείφ ! Μεγάλο θανάτικό και τότε ! Θεϊκή κατάρα έλεγαν οι γρηές με φόβο και σταυρο-κοπιούνταν.

Οι εργολάβοι κηδειών, οι παππάδες κι' οι νεκροθάφτες—να

μη πώ κι' οί γιατροί, γιατί αυτοί δεν προλάβαιναν να πάνε στον άρρωστο έκαναν χρυσές δουλειές.

Ο μπαρμπα Άλέξης, ο φύλακας του νεκροταφείου δε πρόφθαινε να χτυπά τη καμπάνα κάθε που έφθαναν τα κάρρα στη μεγάλη σιδερένια πόρτα της «αιώνιότητας» για να ειδοποιή τους νεκροθάφτες και τον παπα.

Ήταν Ιούνιος, μα οι δρόμοι κι' οί τοίχοι των σπιτιών φάνταζαν σαν χιονισμένοι, κάτασπροι από τον άσβέστη που έρριχναν πρωί και βράδυ τα ειδικά συνεργεία του δήμου, παντού μύριζε φαινικό και άλλα φάρμακα, μα το θανατικό δε σταματούσε, ούτε με τον άσβέστη. ούτε με τις λιτανείες που έκκναιαν οι παπάδες στις εκκλησίες. Έπρεπε να περάσει πρώτα η θείκη όρμη!

Σ κάθε 4-5 σπίτια αντίστοιχοισε κι' ένα κρούσμα, κι' ένας χωροφύλακας φρουρός για να έμποδίζει την επικοινωνία με τους έξω.

Όποιοι έπιανε, μέσα σε λίγες ώρες έξωφλοιδε τους λογαριασμούς του με τη ζωή. Με ανθρώπους που μιλούσαν το πρωί, το βράδυ δεν υπήρχαν πιά στη ζωή, έτσι, που κι' ο θάνατος πιά, χάνει τη σοβαρότητα και την... αξιοπρέπεία του.

Κάποιο πρωί ζύπνησε κι' ο μπαρμπα-Γιάννης κακοδιάθετος με πόνους στην κοιλιά και έμέτους. Η κυρα-Γιάνναινα προσπαθούσε με κανένα ζεστό τουβλο, με λίγο άγιασμό να τον συνεφέρει για να φορτώθη πάλι τον ταβλά του μαρτυρίου και να βγη γύρα στις γειτονίες, μα όσο οί ώρες περνοσαν τόσο η κατάσταση του κουλουρά χειροτέρευε, κι' ως που να ειδοποιηθί, ο γιατρός και να έρθη, ο μπαρμπα-Γιάννης τελείωσε, κι' όταν ο δημοτικός γιατρός έφθασε δεν πρόφθασε παρά να βεβαιώσει το θάνατό του.

Άπαρηγόρητη η κυρα-Γιάνναινα έσκυζε κι' ξέβαινε τα μαλλιά της και σιγοντάριζαν τα πέντ' -έξη μυξιάρικά όρφανά που της άφησε ο μακαρίτης.

Το άπόγευμα, το κάρρο του δήμου με τις πολλές θέσεις, σταμάτησε στην πόρτα του κουλουρά για να τον μεταφέρει στην αιώνιότητα και να του ξεκουράση το κρανίο που είχε άλ-

στήριζε τα μάτια του στην πόρτα και το χέρι του χείδευε τη λαβή του πιστολιού κι' έπειτα το γκριζο μουστάκι του.

Πέρασαν οί γιορτές των Χριστουγέννων κι' ήρθε η παραμονή του Νέου Έτους χωρίς να κάνη την εμφάνισή του ο Παναής για την είσπραξη του φόρου παλληκαριάς, κι' ο κύρ Βλάσης, νόμιζε πως ο Παναής, θά είχε μάθει τις άπειλές του και φοβήθηκε.

Είχε νυχτώσει καλά, το παιχνίδι ήταν στο ζενίθ, τα πρόσωπα των παιχτών ξαναμμένα, ροδοκόκκινα απ' τον πυρετό του κέρδους ή της χασούρας και τα ζαριά πήγαιναν να σπάσουν απ' το πολύ σύρε κι' έλα. Ο κύρ Βλάσης πίσω από το πάγκο του παρακολουθοίσε ήσυχος το παιχνίδι. Στην είσοδο μιά παρέα μικρών έλεγαν τα κάλαντα με κλαψιάρικες φωνές και με σήμαντρα, όταν ένας ψηλός άντρας καλοντυμένος παραμέρισε τα παιδιά και τράβηξε ίσα για το πάγκο.

—Καληστέρα Βλάση, βάλε ένα ούζο!

—Καλώς τον Παναή, είπε ο κύρ Βλάσης και το αίμα έφυγε από το κεφάλι του. Γέμισε ένα ποτηράκι και τ'όβαλε μπρός στον Παναή, συγχρόνως μισάνοιξε με τρόπο, λίγο το συρτάρι του μπεζαχτά.

Ο Παναής ρούφηξε το ποτό και ζήτησε και δεύτερο.

—Πιές κι' ένα από μένα Παναή, είπτε ο Βλάσης, θέλεις τίποτ' άλλο ;...

—Ναι Βλάση, ξέρεις τί θέλω! Το παιχνίδι βλέπω πάει καλά και...

—Άμε Παναή πήγαινε στη δουλειά σου, άφησέ με ήσυχο. χρονιάρια μέρα που είναι, μη με βάζεις σε μελάδες!

Τα γαλάζια μάτια του Παναή άστραψαν σαν κρύο άτσάλι, έρριξε το ποτήρι του με δίναμι στα πλακάκια κι' έγινε χιλια κομμάτια.

Οί παίχτες παράτησαν το παιχνίδι και παρακολουθοίσαν τρομαγμένοι τη σκηνή. Μερμοί, οί πιο φρόνιμοι γλύστρησαν με τρόπο στην πόρτα κι' έφυγαν.

Ένα χαοτεύκι άστραψε στο μάγουλο του Παναή, ένα μα-

χαίρι γυάλισε στο φως της κρεμαστής λάμπας κι' ένα πιστόλι άδειασε με δαιμονισμένο κρότο που έσβυσε το φως και γέμισε καπνό το καφενεύο.

“Όταν έπειτ' από ώρα άναψαν πάλι τη λάμπα στο καφενεύο οι γείτονες μαζί με τους άστυνομικούς, στη μέση του καφενεύου βρήκαν ξαπλωμένο νεκρό τόν Παναή. Η σφαίρα τόν βρήκε κατάστηθα, μά πίσω από τόν πάγκο του ήταν καθισμένος ό Βλάσσης και κρατούσε την κοιλιά του που έτρεχαν τά αίματα και πιά πέρα ριγμένο τό μαχαίρι του Παναή ματωμένο.

“Έτσι έλλειψε ή «λέρα» της γειτονιάς, όπως τόν έλεγαν όλοι. Μά, έμεινε τό όνομά του χρόνια πολλά σαν λεκές κι' άπλώθηκε ή φήμη για τήν αίμοβορία του σ' όλη τήν πόλι.

—“Άλλος Παναής, έλεγαν για όποιον ήθελαν να χαρακτηρίσουν ως κακοποιό και επικίνδυνο.

Μά άλλος σαν κι' αυτόν δέν βρέθηκε ποτέ.

Νάξος, Αύγουστος 1941.

ΜΠΑΡΜΠΑ-ΓΙΑΝΝΗΣ Ο ΒΡΥΚΟΛΑΚΑΣ

Παιός δέ γνώρισε τό μπαρμπα-Γιάννη τόν κούλουρά, τό βρυκόλακα, ή δέ δοκίμασε τά ζεστά ξεροψημένα του κουλούρια, ή δέν άκουσε τουλάχιστον τήν άγριοφωνάρα του που διαλαλούσε πρωϊ και άπόγευμα τά κουλούρια του :

Τόν θυμάμαι τότε σαν όνειρο, γιατί ήμουν κι' εγώ ένας άπό τούς μικρούς πελάτες του, που τέντωνα τ' αυτί μου ν' ακούσω άπό πολύ μακρτά σαν χαρμόσυνο άγγελμα τη βαρεία συρτή φωνή που κάθε άπόγευμα.

Πάνε χρόνια τώρα που πέθανε ό μακαρίτης κι' σύτη τη φορά πέθανε για πάντα. Λέω για πάντα, γιατί ξαναπεθάνει κάποτε, μά τότε πέθανε για λίγο, έφτασε ως τό τελευταίο σκαλοπάτι του κάτω κόσμου μά στράφηκε μετανιωμένος πίσω γιατί ήταν γραφτό του να κουβαλήση στο κεφάλι του για πολλά ακόμα χρόνια τόν ταβά του μαρτυρίου με τά φρέσκα ξεροψημένα και να γυρίζη σαν τήν άδικη κατάρα στις γειτονίες πρωϊ και βράδυ.

“Ο μπαρμπα-Γιάννης λοιπόν, εκτός άπ' τόν ταβλά με τά κουλούρια, τη νησιώτικη βράκα του και τά μακρτά σαν πλεξούδες μουστάκια του είχε και μια παράξενη ιστορία — όπως άκουσα, να τη διηγούνται άλλοι της ηλικίας του που τόν γνώρισαν καλύτερα.

“Ήταν ή μαύρη έποχή, που ή επιδημία της χολέρας θέριζε άλύπητα τόν κόσμο κι' έρήμωνε σπίτια και συνοικίες, παρ' όλα τά αυστηρά μέτρα που πήρε τότε ή “Υγειονομική ύπηρεσία της πόλεως, για να έμποδιση τήν εξάπλωσή της.

Δέν περνούσε μέρα που να μη κουβαλήσουν τά κάρρα του Δήμου 15 και 20 νεκρούς στο νεκροταφείο! Μεγάλο θανατικό και τότε! Θεϊκή κατάρα έλεγαν οι γρηές με φόβο και σταυροκοπιούνταν.

Οί έργολάβοι κηδειών, οι παππάδες κι' οί νεκροθάφτες—να

μη πω κι' οι γιατροί, γιατί αυτοί δεν προλάβαιναν να πάνε στον άρρωστο έκαναν χρυσές δουλειές.

Ο μπαρμπα Άλέξης, ο φύλακας του νεκροταφείου δε πρόφθαινε να χτυπά τη καμπάνα κάθε που έφθαναν τα κάρρα στη μεγάλη σιδερένια πόρτα της «αίωσιότητας» για να ειδοποιή τους νεκροθάφτες και τον παπα.

Ήταν Ιούλιος, μα κι δρόμοι κι' οι τοίχοι των σπιτιών φάνταζαν οάν χιονισμένοι, κάτασπροι από τον άσβέστη που έρριχναν πρωί και βράδυ τα ειδικά συνεργεία του δήμου, παντού μύριζε φαινικό και άλλα φάρμακα, μα το θανατικό δε σταματούσε, ούτε με τον άσβέστη, ούτε με τις λιτανείες που έκλυαν οι παπάδες στις εκκλησίες. Έπρεπε να περάσει πρώτα η θεϊκή όρση!

Σ κάθε 4-5 σπίτια άντιστοιχοῦσε κι' ένα κροσμά, κι' ένας χωροφύλακας φρουρός για να έμποδίση την έπικοινωνία με τους έξω.

Όποιον έπιανε, μέσα σε λίγες ώρες έξωφλοῦσε τους λογαριασμούς του με τη ζωή. Με ανθρώπους που μιλούσε το πρωί, το βράδυ δεν υπήρχαν πιά στη ζωή, έτσι, που κι' ο θάνατος πιά, χάνει τη σοβαρότητα και την... αξιοπρέπεια του.

Κάποιο πρωί ξύπνησε κι' ο μπαρμπα-Γιάννης κακοδιάθετος με πόνους στην κοιλιά και έμέτους. Η κυρα-Γιάνναια προσπαθοῦσε με κανένα ζεστό τουβλο, με λίγο άγιασμο να τον συνεφέρει για να φορτωθῆ πάλι τον ταβλα του μαρτυρίου και να βγῆ γύρα στις γειτονίες, μα όσο οι άρες περνοῦσαν τόσο η κατάσταση του κουλουρα χειροτέρευε, κι' ως που να ειδοποιηθῆ ο γιατρός και να έρθη, ο μπαρμπα-Γιάννης τελείωσε, κι' όταν ο δημοτικός γιατρός έφθασε δεν πρόφθασε παρά να βεβαιώση το θάνατό του.

Απαρηγόρητη η κυρα-Γιάνναια έσκυζε κι' έξαινε τα μαλλιά της και σιγοντάριζαν τα πέντ' -έξη μυζιάρικα όρφανά που της άφησε ο μακαρίτης.

Το απόγευμα, το κάρρο του δήμου με τις πολλές θέσεις, σταμάτησε στην πόρτα του κουλουρα για να τον μεταφέρη στην αίωσιότητα και να του ξεκουράση το κρανίο που είχε άλ-

λάξει σχῆμα από τον ταβλα. Οι υπάλληλοι του δήμου με τις μακρές μπλουζες μπήκαν άσυγκίνητοι και βγήκαν με την μακρόστενη κάσσα του κουλουρα την φέρτωσαν στο κάρρο και κίνησε για το νεκροταφείο. Ο παπας πλάι στον άμαξά μουρμούριζε με τη μύτη άνόρεχτα το «άμωμος έν όδω» και οι ρόδες του κάρρου έτριζαν και στέναζαν θλιβερα από το σάρκινο φορτίο που άντιπροσώπευε ξε-έπτά πρώην ανθρώπους.

Όταν το κάρρο έφθασε στο νεκροταφείο, ο ήλιος είχε δύσει και σύμφωνα με τη θρησκευτική συνήθεια, η ταφή των νεκρών άπαγορεύεται μετά τη δύση του ήλιου. Ο μπαρμπ Άλέξης θύμωσε λίγο και μουρμούρισε κάτω από τα μουστάκια του μόλις είδε το κάρρο τέτοια ώρα στην πόρτα του νεκροταφείου, μα τί μπορούσε να κάνη! Έσυρε το συρτη κι' η βαρειά σιδερένια πόρτα άνοιξε, το κάρρο κύλισε στο στενό διάδρομο του νεκροταφείου και πλεύρισε στην πόρτα της εκκλησίας, όπου μετέφεραν και τοποθέτησαν μέσα τα φέρετρα για να ταφοῦν το πρωί με την άνατολή του ήλιου.

Η νύχτα ήταν πολύ ζεστή κι' ο μπαρμπ Άλέξης μέσα στο καμαράκι του που ήταν χτισμένο για το φύλακα του νεκροταφείου, πλάι στην εκκλησία, γύριζε και ξαναγυριζε στο κρεβάτακι, του μουσκεμένος στον ιδρώτα, ως που άπελπισμένος από την άυπνία, σηκώθηκε, γέμισε το ναργιλέ του και κάθησε στα μαρμάρια σκαλοπάτια της εκκλησίας, χωρίς να νοιάζεται καθόλου για τα πτώματα που αναπαύονταν μέσα.

Θα είχαν περάσει τα μεσάνυχτα κι' ο μπαρμπ Άλέξης έξακολουθοῦσε να τραβά ήδονικά το ναργιλέ του τις είδε τί σκεπτόμενος, όταν ξάφνου άκούει έλαφρό θόρυβο μέσα στην εκκλησία, αλλά δεν έδωσε σημασία και έξακολουθήσε το γργργ του ναργιλέ του. Σε λίγο για δεύτερη φορά άκουσε θόρυβο και συρτά βήματα πίσω του. Στρέφει το κεφάλι του και τί να ιδῆ! Ένα λευκοφορεμένο φάντασμα πλησίαζε προς το μέρος του παραπατώντας άργά, άργά.

Ο μπαρμπ Άλέξης όσο κι' αν ήταν ψύχραιμος τάχασε: Το αμά του πάγωσε κι' ο ναργιλές ξέφυγε από τα χέρια του.

Μά μήπως είχε άδικο !!

ΟΤΑΝ ΤΟ ΛΕΕΙ Ο ΝΟΜΟΣ

—Πρεζακιάάά, άέρσάά, βαράτε του.

Ένας κουρελής τρέχει κυνηγημένος κι' ό άέρας άνεμίζει τά κουρέλια του. Οι γαβριάδες της γειτονιάς τρέχουν πίσω του και τόν γιουχαΐζουν και τόν πετροβολούν. Ό άλήτης τρέχει όσο μπορεί και φυλάγεται από τίς πέτρες που περνούν σφυριχτά γύρω του και μερικέσ τόν χτυπούν.

Σε κάποις στενό στρίβει για να ξεφύγει από τούς διώχτες του, μά από τό άλλο μέρος του βγαίνουν μπροστά άλλο μπουλοκι παιδιών και τόν γιουχαΐζουν και τόν πετροβολούν.

—"Α, άάά, πρεζακιά...

Μιά πέτρα του μάτωσε τό κεφάλι και τό αίμα, κοκκίνησε λίγο τά βρώμικα μαλλιά του. Κι' όσο εξακολουθει να τρέχη, τόσο οί γαβριάδες μαζεύονται πίσω του, κι' οί μεγάλοι κάνουν γουστο και γελούν.

Μιά στιγμή σκύβει να μαζέψη τό κατσάρι που έφυγε από τό πόδι του κι' ένα δεματάκι από βρώμικα κουρέλια ξεφεύγει από τή μασχάλη του και κυλούν δυό ξεροκόμματα ψωμιού.

Δέ δοκιμάζει να τά μαζέψη γιατί οί πέτρες και κάθε έπόρριμα έρχονται βροχή.

Στή γωνιά του πρόβαλλε κάποις χωροφύλακας, σοβαρός και βλοσυρός.

—Πιάστονε ! φωνάζουν όλοι μαζή οι γαβριάδες. Πιάστονε! Είναι πρεζακιάς, άλήτης!

Ό κουρελής σιάθηκε τρομαγμένος εμπρός στο όργανο της έξουσίας. Ό χωροφύλακας σοβαρός κι' άλύγιος με τό χέρι περασμένο στην έξάρτηση και με ύφος ναπολεόντειο πλησιάζει τόν άλήτη άργά-άργά.

Οί γαβριάδες συμμαζεύονται γύρω από τό χωροφύλακα και τόν άλήτη και ούρλιάζουν, φορτωμένοι άκόμα με πέτρες.

—Πιάστονε κύριε χωροφύλακα, πάρτον μέσα, είναι πρεζακιάς.

—Πώς ονομάζεσαι ρε!

—Χρήστος Μακρίδης κύριε χωροφύλακα!

—Πόσων έτών είσαι ρε;

—Είκοσι όντώ!

—Από ποδ είσαι;

—Από τή Μικρά Άσία κύριε χωροφύλακα.

—Τί δουλειά κάνεις; ρωτά πάλι τό όργανο της τάξεως.

Τώρα ό άλήτης δέν άπαντά, χαμηλώνει και στήριζει τά μεγάλα μάτια του, στις γυαλισμένες μπότες του χωροφύλακα κι' ένα δάκρυ κυλά στα βρώμικα γένεια του.

Τό όργανο της τάξεως έξοργίζεται:

—Νάπα μας! έχουμε και συγκινήσεις. Τώρα ποδ θα σε κλείσω στο κρατητήριο; θα σε μάθω γώ! Εμπρός, λέγε, τί δουλειά κάνεις!

—Τίποτα κύριε χωροφύλακα. Δέ βρισκώ δουλειά γιατί είμαι άρρώστος, με πειράζει έπιληψία. Στα νοσοκομεία δέ με δέχονται, γιατί ή άρρώστεια μου είναι το πόδαρισό.

—Όστε είσαι άεργος! Άλήτης δηλαδή, και τό λές κι' όλας, ε;

—Ό κουρελής, χωρίς να σηκώση τό κεφάλι του ψιθυρίζει:

—Ναι, άλήτης!

Ένας χοντρός μπακάλης της γειτονιάς, μ' ένα τσιγάρο κολλημένο στην άκρη στο στόμα, παραμέρισε τούς γαβριάδες βιαστικά και πλησίασε τό όργανο της τάξεως.

—Άκουσε να σοδ πώ έγω κύριε χωροφύλακα τί συμβαίνει. Αυτός είναι ύποπτος! Τριγυρίζει τώρα μία ώρα έξω από τό μαγαζί μου και κάνει κόρτε στο βαρέλι τίς έληές.

Γέλοια άκράτητα από τούς γαβριάδες.

—Κι' έπειτα τί θέλει ποδ περιφέρεται έτσι έλεύθερος τέτοιος άνθρωπος! Μπορεί να είναι και κλέφτης!

Είχε δίκηο ό κύριος μπακάλης! Ένας άνθρωπος άρρώστος

καί, άεργος δέν μπορεί νά κυκλοφορή έλευθερά στους δρόμους καί νά ένοχλή μέ τά λαίμαργα μάτια του τίς σαρδέλλες καί τίς έλές του ! Μπορεί νά είναι καί κλέφτης !

— Δέν είμαι κλέφτης κύριε, είμαι μόνο άεργος καί άρρωστος. "Αν έσεις λέτε τήν άρρώστεια άληθεία, μπορεί !

— Σκασμός ! φώναξε άγρια ό χωροφύλακας. Νάτα μας ! Θά μάς μάθης τώρα καί γράμματα ! Λέγε, συγγενείς δέν έχεις, κανένα ;

— "Οχι. Τους έσφάξαν οι Τούρκοι μπροστά μου κι' από τότε άρρώστησα.

— "Α... Κι' εσύ έμεινες, γιά νά μή χαθής τό σόϊ !

Καινούργια χάχανα καί φωνές από τό μαζεμένο όχλο !

"Ενα παράθυρο άνοιξε, κι' ένα γρηαδίστικο άσιτρομάλλικο κεφάλι, πού ώς τώρα, πίσω από τίς γρίλιες παρακολουθούσε τήν ύπαιθρια δίκη του, άλάτη, δέν κρατήθηκε καί πρόβαλλε έξω, στήριξε στή μύτη τά γυαλιά της καί φώναξε άγαναχτισμένη :

— Μά τι θέλετε, λοιπόν, χριστιανοί μου, νά κάνη ό άνθρωπος, άφοθ είναι άρρωστος ; Κανένα δέν έχει στόν κόσμο, τάνοσοκομεία δέν τόν δέχονται. Μήπως θέλετε ν' αυτοκτονήσινά μή σας ένοχλή ή παρουσία του. Μά είναι βλέπετε καί ή αυτοσυντήρησις ! Γυρίζει καί ζητιανεύει γιά νά ζήσιν !

Ο χωροφύλακας στράφηκε άργά καί κύτταξε βλοσυρά τή γρηά :

— "Ακου κυρά μου, δικηγόρος δε θέλω, ό νόμος τ'ά λέει καθαρά : "Ενας άεργος καί άστεγος είναι άλήτης καί συλλαμβάνεται.

"Εσπρωξε άπότομα στόν όμο τόν άλήτη.

— "Εμπρός ! Τράβα γιά μέσα ρέ !

Πάτρα, Ιούλιος 1933.

ΒΕΡΟΝΑΙ ΚΑΙ ΖΗΛΕΙΑ

Εκείνο τό βράδυ γύρισα από τό γραφείο μου μέ τρομερό πονοκέφαλο καί άνορεξία.

Ο ίδιος νευρικός πονοκέφαλος πού μέ βασάνιζε κάπου δυό μήνες συνοδευμένος μέ τήν καταραμένη άύπνια πού δέ μ' άφινε νά κλείσω μάτι τή νύχτα.

Νευρικός ό πονοκέφαλος, καί ή άύπνια σύμπτωμά του, μου έλεγε ό γιατρός. Φρόντισε νά είσαι εύκοίλιος, πάρε κι' ένα καθαρτικό καί θά περάσουν όλα !

Εύκοίλιος, καθαρτικό καί κολοκύθια ρηγανάτα ! Τι νά μου καναν όλ' αυτά ; Εγώ μόνο ήξερα τά αίτια τής άρρώστιας μου, άλλα μπορούσα νά τά πώ στό φίλο μου γιατρό ; ! Τι θά μούκανε άλλως κι' άν του τά έλεγα ; Μήπως ή ζήλεια καί οι ύποψίες θεραπεύονται μέ τό ρετσινόλαδο του γιατρού ; Μπορούσαν οι συνταγές του νά μου θεραπεύσουν τά δυό αυτά κακά πού μούτρωγαν τήν καρδιά σαν τό σαράκι πού τρώει τό ξύλο ;

Ο έγωίσμος κι' ή ντροπή δέ μ' άφηναν νά μιλήσω, νά πώ τόν πόνο μου ούτε σέ φίλους, ούτε σέ συγγενείς, τί νά έλεγα, πώς ύποπτεύομαι τή γυναίκα μου μέ τόν πιο στενό μου φίλο τόν Ν., τί θά μου έλεγαν, εις τί θά μέ βοηθούσαν ! Μόνο λαβή γιά κοτσομπολιό θά έδιναν !

Τώρα θά μου πητε πώς τά λέω ;

Ναι, μά τώρα είμαι βέβαιος, εξακρίβωσα πώς ήταν άδικα καιολόγητες οι ύποψίες καί ή ζήλεια μου καί βλέπω πώς άδικα κόντεψε νά τρελλαθώ από τόν πονοκέφαλο πού μούφερε ή άύπνια καί οι όχληρές σκέψεις.

Η γυναικούλα μου ήταν άθωα καί θά είναι μέχρις άποδείξεως τωρ έναντιου.

— Τούλάχιστον γιατρέ μου κανέναν ύπνοφόρο φάρμακο ;

—Μάλιστα !

Μου έγραψε τὸ βερονάλ καὶ τὶς ἀπαραίτητες ὁδηγίες χρήσεως. "Ενα, μισή ὥρα πρὶν πέσω στὸ κρεβάτι.

Τὸ πρῶτο βερονάλ δὲν μούκανε τίποτε, πῆρα καὶ δεύτερο σὲ λίγο. Μὰ τὸ δεύτερο μου βάρυσε τὰ βλέφαρα καὶ μου σκότισε τὴ διάνοια. Κύτταξα τὸ φιαλίδιο τοῦ «Βερονάλ» μὲ ἀμβιβασία, ποῦ ἦταν πάνω στὸ τραπέζακι πλάι στὸ κρεβάτι μου καὶ τὸ ἀνοιχτό του στόμιο, ἔμοιαζε σάν στόμα ἡλιθίου φαφλατᾶ. Σιγά-σιγά ὅμως τὸ σχῆμα του ἔσβυνε ἀπὸ τὰ μάτια μου ὡς ποῦ τὸ ἔχασα τελειῶς...

"Ενοιώθα τὸ τέλος τῆς ζωῆς μου νὰ πλησιάζη ὥρα μὲ τὴν ὥρα !

"Ἡ γυναίκα μου στεκόταν ἐμίλητη μὲ κατὰκόκινα μάτια ἀπὸ τὸ κλάμα στὸ προσκέφαλό μου καὶ οἱ λιγμοὶ τὴν ἔπνιγαν.

"Ὁ γιατρός ἀπελπισμένος κούνοσε τὸ κεφάλι του καὶ ἔφερνε κάθε λίγο τὸ δάχτυλό του στὸ στόμα γιὰ νὰ συστήσῃ σιωπὴ.

Τέλος ἄφησε τὸ χέρι μου νὰ πέση καὶ ψιθύρισε μὲ ἐπίσημο ὄφρος.—Τελείωσε !

Τὰ κλάμματα καὶ τὰ ξεφωνητὰ ἀσυγκράτητα πιά ξέσπασαν καὶ οἱ προετοιμασίες τοῦ σαβανώματος καὶ τῆς κηδείας ἀρχισαν. Σὲ λίγο, ἔφεραν μιὰ γοητὴ μέγαιρα ξεδοντιάρᾶ. "Ὅλοι παραμέρισαν τῆς ἔκαναν τόπο, σήκωσε τὰ μανίκια τῆς καὶ ἀρχισε τὸ ἔργο τῆς μὲ μεγάλη ἐπισημότητα. "Ἐτσι, σὲ λίγο βρέθηκα σαβανωμένος καὶ μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα στὸ στήθος. "Ἡ κηδεὶα ἦταν ἐπιβλητικὴ, ἡ νεκρώσιμη ἀκολουθία τόσο μ' ἄρεσε ποῦ ἡ ραχοκοκκαλιά μου ριγούσε μέσα στὸ φέρετρό. "Ενοιώθα τὴ γυναίκα μου πίσω ἀπὸ τὸ φέρετρό, μαυροντυμένη νὰ τὴν ὑποβαστάζῃ ὁ φίλος μου ὁ Ν., αὐτὸς ποῦ τὴν κέρταριζε, καὶ ἡ ζήλεια δάγκανε τὴν καρδιά μου σάν φαρμακερὸ φεῖδι, μὰ δὲν εἶχα τὴ δύναμη οὔτε νὰ κινηθῶ, οὔτε νὰ φωνάξω—ὅπως ἤθελα—"Ατιμη ! Πρῶστυχε !

"Υπέφερα πολὺ τίς πρῶτες ὥρες μέσα στὸν τάφο πλακωμένος ἀπὸ τὸ βαρὺ χῶμα, ποῦ σκέπαιζε τὸ καπάκι τοῦ φερέτρου

καὶ μοῦ πιέζε σάν βραχνᾶς τὸ στήθος καὶ τὴν κοιλιά, καὶ κόντευα νὰ σκάσω. Προσπαθοῦσα νὰ γυρίσω στὸ πλάι, μήπως ἔτσι εἶμαι καλύτερα, μὰ ἦταν ἀδύνατο. Σάν νὰ εἶχε πέσει ἀπάνω μου ὅλη ἡ γῆ.

"Ἡ νύχτα ἦταν πολὺ πιὸ ἀπαίσια καὶ τὸ σκοτάδι κεῖ κάτω διπλό, κατὶ ἄρχιζε νὰ σαλεύη πάνω μου, στὸ σῶμα μου καὶ στὸ πρόσωπο, στὴν ἀρχὴ σάν μούδιασμα, καὶ ἔπειτα σάν τοιμπίες φύλλων, κορέων, ξέρω καὶ ἐγώ ! "Ἡ σάρκα πιά δὲ μ' ἐνδιέφερε, σκέφτηκα τὸ πνεῦμα !

Μὲ μεγάλη εὐκολία ἄφησα τὸ κουφάρι μου στὴ διάθεση τῶν σκουληκιῶν καὶ γλύστρησα ἀνάλαφρα ἀνάμεσα πὸ τ' ἀφράτα χῶματα σάν ἀέριο καὶ βρέθηκα ψηλά πολὺ ψηλά, πάνω ἀπὸ τίς κορυφές τῶν μαύρων κυπαρισσιῶν.

"Ἡ πόλις ἦταν φωτισμένη ὅπως κάθε νύχτα καὶ χαρούμενη. Μιὰ φωτεινὴ οὐμίχλη γεμάτη ἀπὸ νέτες μουσικὲς καὶ ἤχους κάθε λογιῆς θοοῦβου τὴν σκέπαζε προστατευτικά.

Περίεργο πρᾶγμα ! καμμιά ἐντύπωση, καμμιά λύπη δὲν ἄφησε ὁ πρόσφατος θάνατός μου ! Τόσο μικρὸς καὶ ἀγνωστος ὑπῆρξα στὴ ζωὴ !

Μ' αὐτὲς τίς σκέψεις πετοῦσα στὸν ἑστέρο οὐρανό, ὅταν θυμήθηκα τὴ γυναϊκούλα μου. Τί νὰ κάνη ἄραγε αὐτὴ τὴν ὥρα σκέφτηκα, καὶ εὐθὺς μοῦ ἦρθε ἡ ἐπιθυμία νὰ τὴν ἰδῶ τί κάνει, κλαίει μὲ θυμᾶται ἢ μήπως παρηγορήθηκε στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ φίλου μου τοῦ Ν. μὲ τὴ σκέψη αὐτὴ ἀλλαξὰ κατεύθυνση γιὰ τὸ σπίτι μου. Οἱ ψυχὲς γυρίζουν 40 μέρες ὅπως ἡξέρα ἐλεύθερα τίς νύχτες καὶ ἐπισκέφτονται ὅλα τὰ γνῶριμά τους μέρη καὶ προσφιλῆ πρόσωπα.

"Ανάλαφρα σάν πνοὴ πετοῦσα πάνω ἀπὸ σπιτία, δρόμους, πλατείες, καὶ καθῆσα στὸ δέντρο ποῦ οἱ κλώνοι του ἀγγίζαν στὸ παράθυρο τοῦ δωματίου τῆς γυναϊκας μου. Τὸ παράθυρο ἦταν ἀνοιχτό, καὶ τὸ σκοτάδι κεῖ μέσα πηχτὸ σάν κατράμι. Σιγὴ νεκρικὴ βασιλεύε παντοῦ. Μιὰ μυρωδιὰ ἀνάκατῃ λιβανιοῦ καὶ φαρμάκου πλημμυροῦσε τὴν ἀτμόσφαιρα, μὰ ψυχὴ πούθενά—ἐκτὸς ἀπὸ τὴ δική μου—γύρισα ὅλα τὰ δωμάτια τοῦ σπιτιοῦ. Τίποτ' ἄ ! "Ἡ γυναίκα μου ἡ ἀπιστὴ ἔλειπε !

Ἀπελπισμένος κι' ἀπαρηγόρητος, πέταξα καί πήρα πάλι τὴν κατεύθυνση τοῦ νεκροταφείου.

Στὴν ἔξοδο κάποιου καμπαρὲ μίς μακρυνῆς συνοικίας εἶδα τὴ γυναίκα μου, μαυροφορεμένη νὰ στηρίζεται στὸ μπράτσο τοῦ φίλου μου τοῦ Ν. ἦταν κι' οἱ δύο εὐθυμοὶ καὶ γελαστοί, μέσα στὸ κέντρο, ἡ τζάζ ἐπίζε με πολὺ θόρυβο. Ἄν εἶχα αἷμα θά-πάγωνε στὶς φλέβες μου, εὐτυχῶς οὔτε αἷμα εἶχα, οὔτε φλέβες!

Ἐνοιῶσα τὴν ἐπιθυμία νὰ τοὺς πλησιάσω καὶ νὰ τοὺς σκάσω ἀπὸ ἓνα χαστοῦκι γιὰ τὴν ἐναίσθησία τους. Μὰ ἔλα ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ κατὰβω ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ πνεύματος στὸ ἐπίπεδο τῶν ἀνθρώπων! Τί δουλειά εἶχα πιά ἐγὼ με' τὰ ἐπιγεια...

Με' τὴ σκέψη αὐτὴ πέτοξα πιο ψηλά καὶ σὲ λίγο, προσγειώθηκα στὸ προαύλιο τοῦ νεκροταφείου «ἐνθὰ ἀπέδρα πάσα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός». Παντοῦ νεκρικὴ γαλήνη, σκότος βαθύ!

Κάπου-κάπου κανένα νεκρικὸ κανηλακί τρεμδόνε μπροστά σὲ κάποιο σταυρὸ, καὶ μερικὰ τριζόνια κρυμμένα στὰ πυκνά φυλλώματα τῶν μαύρων ψηλῶν κυπαρισσιῶν, με' τὰ τριζομάτα τους ἀποτελοῦσαν τὴ μοναδικὴ ζωὴ τῆς νεκροπόλεως.

Δὲν ξέρω ἂν αὐτὸ ταίριαζε πιο καλά στὸ μυστήριό τοῦ θανάτου, ἢ τοῦ μετρίαζε τὴν ἀγριότητα!

Σὲ κάποις γειτονικὸ τάφο μαρμάρينو, ποὺ πάνω στὴν πλάκα του ἦταν σκαλισμένο ἓνα μεγάλο Ν., δύο νεκροὶ σιγοκουβέντιαζαν. Ἡ ζέστη τῆς νύχτας τοὺς ἔκανε φαίνεται ν' ἀφήσουν τὰ κουράρια τους καὶ νὰ βγοῦν γιὰ λίγη δροσιά.

Πλησίασα καὶ κάθησα στὴν παρέα τους. Ἀπὸ τὴν πάλι ἄρχισαν ν' ἀκούγονται πάλι οἱ μακρυνοὶ ἤχοι μίς τζάζ. Εἶναι ἀπὸ τὸ «Καμπαρὲ τῆς παρηγορίας» εἶπε ὁ ἓνας, γνωρίζω καλά τὴ μουσικὴ, γιατί ἤμουν ἐκεῖ γκαρσόνι. Ἐκεῖ οἱ χῆρες κι' οἱ ἐγκαταλειμμένες βρίσκουν παρηγοριά! Ἄκου, ἄκου!!

Ἄκουγα γέλοι, ξεφωνητά, κλέμματα κι' ἡ μουσικὴ συνώδευε κείνη τὸ πανδαμῶνιο, τὸ ἀνακάτωμα τῆς χερσὸς καὶ τοῦ πόνου.

Ἐγὼς κρότος ὑπόκωφος ἀκρῶστηκε μέσα ἀπ' τὸ μαρμάρينو

τάφο, κρότος, σὰ νὰ εἶχε σκάσει παρχφουσοκωμένο μπαλόνη.

Τὸ γκαρσόνι γέλασε βραχνά :—Χά, χά, χά. Βρὲ τὸν καυμένο τὸ Ν., εἶτε, ἔσκασε ἡ κοιλιά του ἀπὸ τὸ κακό του! Ἄκουσε φαίνεται τὴ μουσικὴ τοῦ καμπαρὲ καὶ θυμήθηκε τὴ χῆρα ποὺ δὲ πρόφθασε νὰ παρηγορήσῃ. Χά,χά,χά.

Ἐνας σκύλος ἄρχισε νὰ γαυγίζη ἄγρια, ἀπαίσια, ἓνα σμῆνος μαύρων πουλιῶν πέταξε τρομαγμένο : φρρρρ, καὶ χάθηκε στὰ πυκνά φυλλώματα τῶν κυπαρισσιῶν. Κι' ὁ σκύλος ὄλο γαυγίζε κι' ὄλο πλησίαζε. Ἦταν μάτια τοῦ ἑλαμπαρὲν στὸ σκοτάδι κατακόκκινα καὶ τὰ δόντια τοῦ ἀσπρίζαν. Τὸ γκαρσόνι τῶβαλε στὰ πόδια... Κράκ,κράκ, οἱ ἀθρώποις τοῦ ἔβλεπε ὄσο ἔπρεπε καὶ κρύφτηκε ὑπὸ λάκκο τοῦ. Τὸ ἴδιο ἔκανε κι' ὁ ἄλλος.

Ἐμεινα μόνος μου. Δοκίμασα νὰ φύγω κι' ἐγὼ, μὰ τὰ πόδια μου κολλοῦσαν καὶ χάνονταν στὸ χάμα! Ὁ σκύλος ὄλο γαυγίζε κι' ὄλο με πλησίαζε ἀπειλητικὰ. Ἄνοιξα τὰ μάτια μου τρομαγμένος. Ὁ σκύλος ἀκόμα φώναζε ἄγρια κι' ἄφηνε νὰ φαίνωνται τὰ μεγάλα του δόντια...

—Ἐύηνα καυμένο! Μεσημέρι κοντεύει. Πότε θά πᾶς στὸ γραφεῖο σου! Μ' αὐτὰ τὰ φάρμακα ποὺ παίρνεις...

—Ἐκανα νὰ φωνάξω : Οὐστ! Μὰ γνώρισα τὴν... πεθερά μου καὶ φοβήθηκα!

Τὸ κεφάλι μου πονοῦσε δυνατὰ. Ἴσως εἶχα καὶ πυρετό. Τὰ μάτια μου ἔπεσαν στὸ τραπεζάκι ποὺ ἦταν πλάι στὸ κρεβάτι μου. Τὸ φιαλίδιο τοῦ «Βερονάλ» ἦταν ἐκεῖ ἀκόμα. Ἄνοιχτὸ σὰν στόμα! Μὰ τώρα χαχάνιζε εἰρωνικὰ.

Νάξος, Ὀκτώβριος 1940.

ΤΕΛΟΣ

